

OPAS KOULUKOTIIN SIOITETUN NUOREN VANHEMMALLE

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö
Sosionomikoulutus, Hämeenlinnan korkeakoulukeskus

Kevät 2021

Paula Nordström

Tekijä Paula Nordström

Vuosi 2021

Työn nimi Opas koulukotiin sijoitetun nuoren vanhemmalle

Ohjaajat Outi Välimaa

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tarkoituksena oli luoda opas koulukotiin sijoitetun nuoren vanhemmalle. Tavoitteena oli, että opas helpottaisi koulukotisijoituksen alkua sekä perhetyön käynnistymistä. Tutkimuskysymyksenä oli: ”Minkälaista tietoa vanhempien tulisi saada koulukotisijoituksen alussa?”. Opinnäytetyön tilaajana oli valtion koulukotien yksi lastensuojeluyksikkö. Toiminnallisessa opinnäytetyössä on sekä tutkimuksellinen osuus että tuotos eli opas. Työn teoriaosuudessa käsiteltiin lastensuojelua, huostaanottoa, sijaishuoltoa, lastensuojelulain mukaisia rajoitustoimenpiteitä sekä perhetyötä. Näiden lisäksi avattiin valtion koulukotien historiaa sekä sitä, mitä koulukodit ovat tänä päivänä.

Tutkimuksessa oltiin kiinnostuneita koulukotiin sijoitettujen nuorten vanhempien sekä koulukodin työntekijöiden näkemyksistä liittyen koulukotisijoituksen alkuaan. Tutkimus oli laadullinen, ja se toteutettiin yhdellä avoimella kysymyksellä vanhemmille sekä työntekijöille. Vanhemmilta kysyttiin, millaisia asioita he olisivat halunneet käsiteltävän sijoituksen alkuvaiheessa heidän näkökulmastaan vanhempana ja työntekijöiltä kysyttiin, millaisia asioita tulisi sisältyä sijoituksen alkuvaiheessa vanhemmille annettavaan oppaaseen. Kyselyyn vastasi 12 työntekijää ja yksi vanhempi. Opas syntyi tutkimustulosten kategorianalyysin pohjalta. Kategorioiksi löytyi sijaishuoltopaikka, perhetyö, koulu, hoito ja kasvatusta, henkilöstö ja muut asiat. Analyysin lisäksi oppaan rakentamisessa käytettiin apuna erilaisia lähteitä. Valmiista oppaasta tuli 18-sivuinen, Word-tekstinkäsittelyohjelmalla tehty tietopaketti, joka pitää sisällään visuaalisia elementtejä.

Avainsanat lastensuojelu, koulukoti, perhetyö, opas

Sivut 46 sivua ja liitteitä 19 sivua

Author Paula Nordström

Year 2021

Subject A guide for the parent of a young person placed in a school home

Supervisors Outi Välimaa

ABSTRACT

The thesis is a practice-based thesis, which included the theoretical part and the design process of a guide for parents of young people placed in a reform school. The thesis was commissioned by a child protection unit, which is one of the state reform schools. The purpose of the thesis was to design a guide which aims to facilitate the beginning of a reform school placement and the starting of family work. The theoretical part of the thesis deals with child protection, custody, foster care, restrictive measures in accordance with the Child Welfare Act, family work, and the history and present state of reform schools.

The study was interested in the views of parents of young people placed in reform schools as well as of reform school staff. The study was qualitative and conducted with one open-ended question for parents and employees. Twelve employees and one parent responded to the survey. The obtained data were analyzed into the following categories: foster care place, family work, school, care and education, staff, and other matters. The guide was created based on the analyzed data, literature, the Child Welfare Act and Internet sources. The completed guide is an 18-page information package, a Word document containing visual elements.

Keywords child protection, reform school, family work, guide

Pages 46 pages and appendices 19 pages

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Lastensuojelu.....	2
2.1	Huostaanotto lastensuojelun viimesijaisena.....	3
2.2	Lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle	6
2.3	Lastensuojelulain mukaiset rajoitustoimenpiteet	8
2.4	Perhetyö lastensuojelussa	15
3	Valtion koulukodit vaativan sijaishuollon toteuttajina	18
3.1	Koulukotien historia ulottuu 1800-luvulle saakka	18
3.2	Valtion koulukodit tänä päivänä	19
4	Opinnäytetyön lähtökohdat ja tarkoitus	22
5	Aiempia tutkimuksia.....	24
6	Aineiston hankinta ja analyysi	25
6.1	Tutkimuskysymys	25
6.2	Aineiston hankinta kyselyllä.....	26
6.3	Aineiston analyysi	28
7	Oppaan tekeminen.....	30
7.1	Oppaan suunnittelu ja toteutus tutkimustulosten pohjalta.....	31
7.2	Palaute koulukodin johtoryhmältä	33
7.3	Valmis opas, sen käyttöönotto ja arviointi	35
8	Tutkimusetiikka ja tutkimuksen luotettavuus.....	36
9	Johtopäätökset	40
10	Pohdinta	41
	Lähteet.....	44

Kuvat ja taulukot

Kuva 1. Tutkimuksen nettilinkin levittäminen.....	28
Taulukko 1. Kategoriaryhmät ja niiden lukumäärät.....	29
Kuva 2. Oppaan luomisen prosessi.....	33

Liitteet

- Liite 1 Koulukotisijoituksen alku vanhemman näkökulmasta -kysely
- Liite 2 Koulukotisijoituksen alku työntekijän näkökulmasta -kysely
- Liite 3 Opas koulukotiin sijoitetun nuoren vanhemmalle

1 Johdanto

Lastensuojelu on aihe, joka puhuttaa yhteiskunnassamme jatkuvasti eikä ihme, sillä lastensuojelu koskettaa useita perheitä. Sijoitusten ja huostaanottojen määrä on ollut jatkuvassa kasvussa eikä koskaan aiemmin ole ollut yhtä paljon kiireellisesti sijoitettuja, huostassa olevia tai muuten sijoitettuja lapsia ja nuoria kuin vuonna 2019. Lastensuojeluun liittyvät teemat nousevat säännöllisesti lehtilööpeissä esille joko lasten tai työntekijöiden kokemusten kautta. Lastensuojelu on ajankohtainen myös siksi, että uusi lastensuojelulaki astui voimaan vuoden 2020 alussa. (LSL 417/2007; Forsell, Kuoppala & Säkkinen, 2020, ss. 1, 12)

Itse olen työskennellyt lastensuojelun sijaishuollossa vuodesta 2014 lähtien, mikä innoitti tekemään opinnäytteenikin lastensuojeluun liittyvästä aiheesta. Opinnäytetyöni aihe oli kytenyt sisälläni jo pidemmän aikaa, sillä työskenneltyäni koulukodissa erilaisten perheiden kanssa huomasin, että vanhemmilla saattoi olla hyvinkin erilaiset käsitykset lastensuojelusta, koulukotimaailmasta ja muista koulukotisijoitukseen liittyvistä asioista sijoituksen alussa. Yhdelle nuorelle koulukotisijoitus saattoi olla ensimmäinen pitkäaikainen sijaishuolto paikka, kun toiselle nuorelle sijoitus saattoi olla jo kymmenes, mikä luonnollisesti vaikutti perheiden asenteisiin ja käsityksiin. Halusin tehdä vanhemmille oppaan, jolla voitaisiin taata riittävän tiedon välittyminen ja lisätä heidän ymmärrystään siitä, minkälaiseen paikkaan heidän lapsensa on sijoitettuna. Ajattelin, että tiedon lisäämisellä voidaan vaikuttaa positiivisesti vanhempien kokemukseen koulukodista sekä helpottaa perhetyön käynnistymistä.

Huostaanotettujen lasten vanhemmille on tehty oppaita aiemminkin, mutta ne ovat kohdistuneet pääsääntöisesti lastenkotiin sijoitettujen lasten vanhemmille tai yleisesti huostaanoton kohdanneelle lapsen vanhemmalle. Yhtään opasta tai tietopakettia ei ole koulukotiin sijoitetun nuoren vanhemmalle. Koulukodit ovat marginaalinen, mutta erityinen osa lastensuojelun vaativan sijaishuollon kenttää.

Opinnäytteeni on toiminnallinen opinnäytetyö eli kehittämistyö, johon kuuluu tutkimuksellinen osuus sekä itse tuotoksen eli oppaan tekeminen. Opinnäytetyön tilaajana

on valtion koulukotien yksi lastensuojeluyksikkö. Valtion koulukodit ovat Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen alaisia lastensuojeluyksiköitä.

2 Lastensuojelu

Lastensuojelu on lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua, johon kuuluu lastensuojelun avohuollon tukitoimien järjestämien, kodin ulkopuolelle sijoittaminen, huostaanotto sekä jälkihuolto (Räty, 2019, s. 4). Ennen lastensuojeluasiakkuuden alkua lapsen ja perheen on mahdollista saada apua ja tukitoimia sosiaalihuoltolain perusteella. Lastensuojelu on sosiaalihuoltolain alaista erityispalvelua, jota ohjaa lastensuojelulaki. Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. (LSL 417/2007 § 1; Räty, 2019, s. 23)

Lastensuojeluun liittyvät teemat ovat ajankohtaisia, sillä lastensuojelulakiin tehtiin muutoksia, jotka astuivat voimaan 1.1.2020. Lastensuojelu koskettaa useita perheitä. Vuonna 2019 kodin ulkopuolelle oli Suomessa sijoitettuna yhteensä 18 928 lasta ja nuorta, joista huostaanotettuna oli 11 178. Tämän lisäksi lastensuojelun avohuollossa asiakkaina oli kaikkiaan 52 858 lasta. Tämä tarkoittaa sitä, että vuonna 2019 koko Suomen väestön 0–20-vuotiaista lapsista ja nuorista 4,3 prosenttia oli lastensuojelun avohuollon asiakkaina ja huostaanotettuna väestön 0–17-vuotiaista oli 1,1 prosenttia. Sijoitusten kuin myös huostaanottojen määrä on ollut jatkuvassa kasvussa eikä koskaan aiemmin ole ollut yhtä paljon kiireellisesti sijoitettuja, huostassa olevia tai muuten sijoitettuja lapsia ja nuoria kuin vuonna 2019. (LSL 417/2007; Forsell ym., 2020, ss. 1, 12)

Lastensuojelulaki uudistui vuoden 2020 alussa. Muutoksilla vahvistettiin kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten oikeutta hyvään kohteluun, huolenpitoon, valvontaan sekä ihmisarvoa kunnioittavaan kohteluun. Tämän lisäksi lastensuojelulain mukaisten rajoitusten käytölle asetettavia yleisiä edellytyksiä tarkennettiin ja rajoitustoimenpiteisiin kuuluvia kirjaamisvaatimuksia täsmennettiin. Jälkihuollon ikäraja korotettiin myös 25 vuoteen entisestä 21 vuodesta. (STM, 2020.)

Opinnäytetyöni sijoittuu koulukotimaailmaan, jossa työskennellään huostaanotettujen lasten ja heidän perheidensä kanssa. Koulukodissa olevat lapset ovat kodin ulkopuolelle sijoitettuja,

huostaanotettuja lapsia, joiden hoidossa ja kasvatuksessa tulee yleensä väistämättä eteen tilanteita, jolloin on välttämätöntä toteuttaa lastensuojelulain mukaisia rajoituksia. Tämän vuoksi avaan tässä teoriaosuudessa huostaanottoa, kodin ulkopuolelle sijoittamista ja rajoitustoimenpiteitä. Avaan myös perhetyötä lastensuojelussa, sillä sen kehittäminen on oleellinen osa opinnäytetyöni tavoitetta ja konkreettista tuotosta: opasta koulukotiin sijoitetun nuoren vanhemmalle.

2.1 Huostaanotto lastensuojelun viimesijaisena toimena

Huostaanotolla tarkoitetaan päätöstä ja toimenpiteitä, joilla lapsi sijoitetaan kodin ulkopuolelle asumaan. Huostaanotossa vastuu lapsen huolenpidosta siirtyy lapsen vanhemmilta sosiaalitoimelle eli yhteiskunnalle. Näin ollen huostaanotto on yhteiskunnan voimakkain puuttumisen keino lapsen ja koko hänen perheensä elämään. (Karjalainen, Forsberg & Linnas, 2012, ss. 289–291; LSL 417/2007)

Huostaanotto on viimeinen lastensuojelun toimenpide. Ennen kuin huostaanottoon ryhdytään, tulisi olla kokeiltuna lastensuojelun avohuollon tukitoimia ja todeta ne riittämättömiksi tai epäsopiviksi. Avohuollon tukitoimia ovat muun muassa tukihenkilötoiminta, perhetyö ja perheen taloudellinen tukeminen. (Karjalainen ym., 2012, ss. 289–291; LSL 417/2007) Huostaanotto on toistaiseksi voimassa oleva, väliaikainen toimenpide, joka lakkaa viimeistään silloin, kun lapsi tulee täysi-ikäiseksi. Viranomaisten tulisi työskennellä aktiivisesti perheen kanssa lapsen kotiuttamiseksi ja huostaanoton lopettamiseksi. (Räty, 2019, s. 376.)

Huostaanoton on oltava aina lapsen edun mukaista, muuten sitä ei voida toteuttaa. Huostaanoton syyt voivat liittyä lapsen kasvuolosuhteissa oleviin puutteisiin tai lapsen omaan toimintaan, kuten päihteiden käyttöön tai rikollisiin tekoihin. (Karjalainen ym., 2012, ss. 289–291; LSL 417/2007) Lastensuojelulaissa määritellään selkeästi se, milloin lapsi on otettava huostaan:

Lapsi on otettava sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto, jos:

1) puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä; tai

2) lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään.

Huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen voidaan kuitenkin ryhtyä vain, jos:

1) 7 luvussa tarkoitetut toimet eivät olisi lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi sopivia tai mahdollisia taikka jos ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi; ja

2) sijaishuollon arvioidaan olevan 4 §:n mukaisesti lapsen edun mukaista.
(LSL 417/2007 § 40)

Puutteet lapsen kasvuolosuhteissa tai huolenpidossa voivat ilmetä monella eri tavalla.

Lapsen huolenpito voi olla puutteellista lapsen vanhempien tai lapsen hoidosta vastaavien henkilöiden puutteellisen kasvatuskyvyn, päihdeongelman tai mielenterveysongelman vuoksi. Lapsen kehitys voi vaarantua myös laiminlyömällä lapsen perushoitoa tai tarpeenmukaista terveydenhuoltoa. Taustalla voi olla lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä tai pahoinpitelyä. Huostaanottooperusteina voi olla myös lapsen vanhempien rikollinen elämäntapa, keskinäiset riitaisuudet, lapsen syyllistäminen tai muu lapsen ihmisarvoa loukkaava jatkuva menettely. (Räty, 2019, ss. 367–368.)

Huostaanottoon voidaan päätyä myös, mikäli lapsi omalla toiminnallaan vakavasti vaarantaa omaa terveyttään ja kehitystään. Tällaista toimintaa voi olla muun muassa lapsen päihteiden käyttö tai rikollinen toiminta, jota ei voi pitää vähäisenä. Lapsen koulunkäymättömyys tai mielenterveyden ongelmat eivät vielä yksinään johda huostaanottoon, mutta ne edellyttävät toimia. Mielenterveyden häiriöt ja itsetuhoinen käyttäytyminen kuuluvat ensisijaisesti terveydenhuollon viranomaisille, mutta mikäli hoidon järjestäminen tai sen aloittaminen laiminlyödään terveydenhuollossa, on lastensuojelussa ryhdyttävä toimenpiteisiin. Lapsen laiminlyödessä koulunkäyntiä olisi tämä ratkaistava ensisijaisesti oppilashuollon ja opetustoimen muille keinoilla sekä selvítettävä lapsen ja perheen tilanne. Lapselle on ensisijaisesti tarjottava avohuollon tukitoimia, mutta mikäli niitä on mahdotonta järjestää, ne ovat riittämättömiä tai ne eivät sovellu käytettäväksi, voidaan päätyä lopulta ottamaan lapsi huostaan. (Räty, 2019, s. 371.)

Huostaanottojen taustalla on hyvin harvoin vain yksi määräävä syy, vaan useimmiten taustasta löytyy paljon kasautuneita ongelmia. Nuorempien lasten huostaanottojen kohdalla on tutkimuksissa noussut esiin vanhempien, erityisesti äitien, päihteidenkäyttö ja mielenterveysongelmat. Vanhempien lasten huostaanoton taustalta taas puolestaan on löytynyt usein lapsen oma, asosiaalinen käytös, päihteidenkäyttö sekä mielenterveysongelmat. Huostaanotetut lapset ovat tyypillisimmin iältään joko alle 3-vuotiaita tai yli 12-vuotiaita. Erityisesti vanhempien lasten huostaanotot ovat olleet jo pidempään kasvussa. Poikia huostaanotetaan hieman useammin kuin tyttöjä. Vaikka huostaanotettujen lasten taustoissa voidaan nähdä samankaltaisia ja yhdistäviä tekijöitä, on jokaisen perheen ja lapsen tilanne omanlaisensa. (Godzinsky, 2012, s. 41)

Koulukodissa olevat nuoret ovat pääsääntöisesti jo aiemmin huostaanotettuja tai heidän huostaanottoprosessinsa on parhaillaan käynnissä ja huostaanotto astuu voimaan sijoituksen alkuvaiheessa. Suurelle osalle vanhemmista huostaanottoon liittyvät asiat ovat varmasti melko selvinä, mutta vanhemmalle, jonka nuori huostaanotetaan koulukotisijoituksen alussa tai vain hetki ennen sitä, voivat huostaanottoon ja sijoitukseen liittyvät asiat olla hyvinkin vieraita. Huostaanotto on aina kriisi koko perheelle ja näin ollen myös asioiden ymmärtäminen ja esimerkiksi siihen liittyvien tunteiden käsittely voi olla vielä suurestikin kesken. Aiempien tutkimusten mukaan vanhemmat kaipaisivat enemmän tietoa huostaanottotilanteesta ja muun muassa siitä, mitä huostaanotto käytännössä tarkoittaa (Kojo, 2012, s. 7).

Huostaanotto ei tapahdu hetkessä. Ennen huostaanottoa kaksi lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää selvittävät lapsen edun ja olosuhteet sekä tekevät asiakassuunnitelman asianosaisten kanssa. Sosiaalityöntekijät tekevät yhteistyötä lapsen ja hänen vanhempiensa kanssa ja selvittävät heille huostaanotto- ja sijoitusprosessin sekä päätöksenteon tasot sekä oikeudet huostaanottoasiassa. Ennen huostaanottoa lapselle ja vanhemmille esitetään kaikki huostaanottoon liittyvä materiaali ja selvitetään, mihin huostaanotto perustuu. (Karjalainen ym., 2012, ss. 291–292.)

Huostaanotto ei aina tapahdu hyvässä yhteisymmärryksessä, vaan asianosaiset voivat olla viranomaisten kanssa eri mieltä huostaanoton tarpeesta ja perusteista. Tällöinkin huostaanotto kuitenkin tehdään, mikäli huostaanoton perusteet täyttyvät ja se on lapsen

edun mukaista. Yhteisymmärryksessä tehtävän huostaanoton päätöksen tekee kunnan johtava lastensuojelulain 13 § mukainen sosiaalihuollon viranhaltija, kun taas tahdonvastaisen huostaanoton päätöksen tekee hallinto-oikeus. Vastustuksesta huolimatta olisi tärkeää, että vanhemmat voisivat tukea lasta asettumisessa sijaishuoltopaikkaan, sillä vanhemman hyväksynnällä ja yhteistyöllä on tärkeä rooli sijoituksen onnistumisessa. (Karjalainen ym., 2012, ss. 291–292.)

Huostaanottoa on arvioitava vähintään kerran vuodessa asiakassuunnitelman tarkastamisen yhteydessä sekä aina kun se on tarpeellista. Huoltajalla sekä 12 vuotta täyttäneellä lapsella on oikeus pyytää huostaanoton purkamista milloin tahansa huostaanoton ja sijaishuollon aikana, mikäli he katsovat, ettei perusteita huostaanotolle enää ole. Huostaanotto tulee lopettaa, kun huostaanoton edellytyksiä ei enää ole tai viimeistään silloin, kun lapsi täyttää 18 vuotta. (Karjalainen ym., 2012, ss. 292–293.)

Huostaanotto on koko perheelle kriisi, johon niin nuori kuin vanhempikin tarvitsee apua. Nuoren kanssa huostaanottoa ja sen aiheuttamia muutoksia elämään tulee yleensä käsiteltyä sijaishuoltopaikassa, mutta vanhemman kriisi saattaa jäädä herkästi huomiotta tai ainakin vähäisemmälle huomiolle. Kriisi etenee vaiheittain sokkivaiheesta reaktiovaiheeseen, työstämis- ja käsittelyvaiheeseen ja viimeisimpänä uudelleenorientoitumisen vaiheeseen. Jotta kriisistä voi selviytyä, edellyttää se asioiden läpikäymistä. Vanhempi voi itse hakea apua tilanteeseensa terveyspalveluista, seurakunnasta tai apua tarjoavista järjestöistä, mutta ensisijaisesti sosiaalityöntekijän tehtävänä on ohjata vanhempi tuen piiriin. (Kasper, n.d.) Vanhemman on mahdollista käsitellä huostaanottoon ja sijoitukseen liittyviä asioita myös sijaishuoltopaikan henkilökunnan kanssa.

2.2 Lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle

Sijaishuollolla tarkoitetaan huostaanotetun tai kiireellisesti sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Sijaishuoltoa voidaan järjestää perhehoitona, laitoshoidon tai muulla tavalla, mikä vastaa lapsen tarpeisiin. (LSL 417/2007 § 49.)

Perhehoidolla tarkoitetaan sijaishuollon järjestämistä yksityiskodissa eli sijaisperheessä tai ammatillisessa perhehoidossa. Laitoshoidon voidaan järjestää lastenkodissa, nuorisokodissa,

koulukodissa tai muussa näihin rinnastettavassa lastensuojelulaitoksessa, kuten vastaanottokodissa tai perhekuntoutusyksikössä. (Forsell ym., 2020, s. 23.)

Kodin ulkopuolelle oli sijoitettuna vuonna 2019 18 928 lasta ja nuorta, mikä on 1,5 prosenttia koko Suomen väestön 0–20-vuotiaista. Alle 18-vuotiaita lapsia kaikista sijoitetuista oli 16 277. Sijoitusten määrä on kasvanut vuosi vuodelta eikä koskaan aiemmin ole ollut yhtä paljon lapsia ja nuoria sijoitettuna kuin vuonna 2019. (Forsell ym. 2020, s. 1.)

Suurin osa huostaanotetuista ja kodin ulkopuolelle sijoitettavista lapsista ja nuorista pyritään sijoittamaan perheisiin tai ammatillisiin perhekoteihin, mutta kaikkia ei niihin voida sijoittaa esimerkiksi vahvemman tuen tai rajoitusten käytön tarpeen vuoksi. Pääsääntöisesti mitä nuoremmasta lapsesta on kysymys, on hän todennäköisimmin sijoitettuna perheeseen, mutta etenkin teini-ikäisten kohdalla laitoshoidon rooli sijaishuoltopaikkana lisääntyy. Vuonna 2019 perheisiin oli sijoitettuna 57 prosenttia huostaanotetuista ja näistä 14 prosenttia oli sukulaisten ja läheisten perheisiin. Laitoshoidolla on merkittävä osuus lastensuojelun sijaishuollon toteuttajana, sillä 40,5 prosenttia lapsista sijoitetaan laitoshiitoon. (Forsell ym., 2020, s. 9.)

Lastensuojelulain 32 § (417/2007) mukaan ennen lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle on kartoitettava lapsen läheisverkoston mahdollisuudet ottaa lapsi luokseen asumaan tai muuten osallistua lapsen tukemiseen. Näitä henkilöitä voivat olla mm. vanhempi, jonka luona lapsi ei asu, tädit, sedät tai isovanhemmat. Mikäli lapselle ei löydy lähiverkostosta henkilöä, jonka luokse hänet voisi sijoittaa tai sijoittaminen ei ole muuten mahdollista esim. lapsen tiukempien rajojen asettamisen tarpeen vuoksi, voidaan sijaishuolto järjestää ammatillisessa perhekodissa, lastenkodissa, nuorisokodissa tai koulukodissa yksilöllisen tilanteen ja tarpeen mukaan. (Karjalainen ym., 2012, s. 292.)

Sosiaalityöntekijöiden tehtävänä on arvioida, minkälainen sijoituspaikka on kullekin lapselle sopiva hänen tarpeidensa, kehityksensä ja kiintymyssuhteidensa kannalta. Sijaishuoltopaikan valinnassa on otettava huomioon lapsen yksilöllinen tilanne ja tarpeet, koulu, harrastusmahdollisuudet, yhteydenpidon mahdollisuudet, erityisen tuen ja hoidon tarve, ihmissuhteet sekä lapsen omat ja hänen vanhempiansa toiveet sijaishuoltopaikan suhteen. Näiden lisäksi oleellisesti paikan valintaan vaikuttaa se, missä sijaishuoltopaikoissa on tilaa.

(Karjalainen ym., 2012, s. 293.) Kuntien järjestämis- ja hankintakäytännöissä sijaishuollon laitoshoidon palvelut on porrastettu lasten tarpeiden mukaan joko perus-, erityis- tai vaativan tason palveluiksi. Nämä eritasoiset laitoshoidon palvelut eroavat käytännössä mitoituksen, henkilöstömäärän, tarjottavan palvelun sisällöllisen erikoistumisen suhteen ja kustannuksiltaan. (Lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmä 2020, s. 11.)

Koulukoti on yksi mahdollinen sijaishuoltopaikka, johon voidaan päätyä, mikäli lasta tai nuorta ei voida tarkoituksenmukaisesti kasvattaa ja hoitaa muussa lastensuojelulaitoksessa. Koulukodit tarjoavat erityistason ja vaativan tason sijaishuoltoa, erityistä huolenpitoa sekä jälkihuoltoa. Valtion koulukodeissa tuotetaan vaativaa laitoshuoltoa osastoilla, joissa on neljä asiakaspaikkaa, peruslaitoshuoltoa suurempi henkilöstöresurssi sekä intensiivinen työskentelymalli. (Lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmä 2020, s.11.) Koulukodeista kerron enemmän luvussa 3.

2.3 Lastensuojelulain mukaiset rajoitustoimenpiteet

Rajoitustoimenpiteet ovat lastensuojelulain mukaisia toimenpiteitä, joilla puututaan aina jollain tavalla lapsen perustuslaissa ja ihmisoikeussopimuksissa turvattuihin perus- ja ihmisoikeuksiin, kuten henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen sekä yksityiselämän, perhe-elämän ja omaisuuden suojaan. Perustuslain ja lastensuojelulain säädösten mukaisesti lapselle on kuitenkin turvattava oikeus välttämättömään huolenpitoon, minkä vuoksi voidaan joutua käyttämään rajoitustoimenpiteitä. (Räty, 2019, ss. 551–553.)

Lastensuojelulain mukaisia rajoitustoimenpiteitä ovat henkilöntarkastus, henkilönkatsastus, yhteydenpidon rajoittaminen, liikkumisvapauden rajoittaminen, omaisuuden, lähetysten ja tilojen tarkastaminen ja lähetysten luovuttamatta jättäminen, kiinnipitäminen, eristäminen, aineiden ja esineiden haltuunotto, luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttaminen sekä erityinen huolenpito. Kaikkia näitä rajoitustoimenpiteitä voidaan käyttää lastensuojelulaitoksissa huostaanotettuihin lapsiin eli myös koulukotiin sijoitettuihin lapsiin. (LSL 417/2007, § 61–71; Räty, 2019, s. 557) A vaan tässä luvussa ensin yleisesti asioita lastensuojelulain mukaisista rajoituksista, kuten muun muassa niiden tarkoitusta ja tavoitteita. Tämän jälkeen avaan, minkälaisia rajoituksia voi lastensuojelulaitoksessa tehdä.

Lähteinäni käytän tässä luvussa lastensuojelulakia (LSL 417/2007) sekä Tapio Rädyn uusinta teosta ”Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen” (Räty, 2019).

Rajoitustoimenpiteiden käytön tavoitteena on turvata huostaanoton tarkoituksen toteutuminen ja lapsen itsensä tai toisten henkilöiden suojaaminen. Rajoitusten käytön tulee olla välttämätöntä, lapsen edun mukaista ja viimesijaista eli muita keinoja tulisi mahdollisuuksien mukaan olla kokeiltuna ennen rajoitusten käyttöä. Rajoitusten käytön tulee aina perustua lakiin ja niiden käytölle tulee olla riittävät perusteet. Rajoitusten tulee olla myös tarkkarajaisia ja riittävän täsmällisesti määriteltyjä. Rajoitusperusteilta edellytetään hyväksyttävyyttä, mikä pitää sisällään muun muassa sen, ettei rajoitustoimenpiteitä saa käyttää koskaan rangaistuksina. Rajoitustoimenpiteet on suoritettava lapsen ihmisarvoa kunnioittaen, mahdollisimman turvallisesti ja hänen perustarpeistaan huolehtien. (Räty, 2019, ss. 552–556.)

Rajoitustoimenpiteestä tulee tehdä aina kirjallinen päätös, jossa on kerrottu päätöksen muodosta, sisällöstä ja perusteista sekä siitä, kuka rajoituspäätöksen on tehnyt ja ketkä ovat rajoituksen käytännössä toteuttaneet. Rajoituspäätöksen tekijänä voi olla lastensuojelulaitoksen johtaja, laitoksen hoito- ja kasvatushenkilöstöön kuuluva henkilö, lapsen asioista vastaava viranhaltija, kunnan sosiaalihuollon johtava viranhaltija tai hänen määräämänsä viranhaltija riippuen siitä, mikä tai minkä pituinen rajoitus on kyseessä. Päätöksessä tulee olla perustelut siitä, mitkä kaikki tekijät ovat vaikuttaneet rajoituksen käyttöön. Kirjallisessa päätöksessä, joka annetaan myös asianosaisille tiedoksi, tulee olla mukana myös hallintolain mukainen valitusosoitus. Ennen rajoituspäätöksen tekemistä, tulee jokaista asianosaista kuulla ja lapsen mielipide selvittää. (Räty, 2019, ss. 570–572; LSL 417/2007) Kun rajoitustoimenpide tehdään lastensuojelulaitoksessa, tulee rajoitusta ja sen käyttöä arvioida yhdessä lapsen kanssa heti, kun lapsi kykenee ymmärtämään rajoituksen merkityksen ja on valmis asiasta keskustelemaan. Rajoitus ja sen toteuttamistapa tulee myös käydä läpi myös lapsen huoltajien kanssa, ellei se ole ilmeisen tarpeetonta tai mahdotonta. (LSL 417/2007 § 74 a.)

Rajoitustoimenpidettä ei voi koskaan tehdä vain siksi, että vanhempi, sosiaalityöntekijä tai lapsi suostuu tai antaa luvan rajoituksen tekemiseen vaan rajoituksen tekemiselle tulee olla aina riittävät perustelut. Nämä riittävät perustelut liittyvät rajoituksen välttämättömyyteen,

huostaanoton tarkoituksen toteuttamiseen, lapsen tai toisen henkilön suojaamiseen tai merkittävän omaisuusvahingon estämiseen. Rajoitus on oltava lapsen edun mukainen. (Räty, 2019, ss. 566–568.) Kun rajoitusta toteutetaan, tulee siinä ottaa huomioon lapsen ikä, sukupuoli, sijoituksen syyt sekä uskonnollinen ja kulttuurinen tausta, joista viimeisimmät voivat vaikuttaa rajoituksen toteuttamistapaan. (Räty, 2019, s. 568.)

Lastensuojelulain mukaisia rajoitustoimenpiteitä voidaan käyttää ainoastaan aluehallintoviraston luvan saaneissa lastensuojelulaitoksissa huostaanotettuihin ja kiireellisesti sijoitettuihin lapsiin. Rajoituksia ei voida käyttää perhehoidossa eikä lapsiin, jotka on avohuollon tukitoimin sijoitettu. Poikkeuksena tästä on yhteydenpidon rajoitus, joka voidaan tehdä perhehoidossa olevan lapsen ja hänen läheistensä välille kunnan sosiaalihuollon johtavan viranhaltijan tai hänen määräämänsä viranhaltijan päätöksellä. (Räty, 2019, ss. 563–565.)

Henkilöntarkastus

Henkilöntarkastus tarkoittaa lapsen päällä olevien vaatteiden ja mukana olevien tavaroiden tutkimista. Se voi olla taskujen sisällön tarkastamista ja tyhjentämistä sekä vaatteiden tutkimista. Tarkastus voidaan tehdä, mikäli on perusteltu syy epäillä, että lapsella olisi hallussaan päihtymistarkoitukseen käytettäviä aineita tai aineen käyttöön soveltuvia välineitä tai aineita ja esineitä, jotka ovat lapselle itselleen tai muille vaarallisia, kuten esimerkiksi paloturvallisuutta vaarantavia aineita tai esineitä tai teräaseita. Tarkastuksen suorittavat kaksi samaa sukupuolta olevaa, henkilökuntaan kuuluvaa henkilöä, ellei tarkastuksen suorittaja ole terveydenhuollon ammattihenkilö. Tästä voidaan poiketa, mikäli tarkastus on välttämätön lapsen tai muiden turvallisuuden varmistamiseksi eikä aiempia ehtoja voida toteuttaa. Henkilöntarkastuksesta ei tehdä rajoituspäätöstä, mutta kirjaukset rajoituksen toteuttamisesta on tehtävä. (LSL 417/2007 § 66; Räty, 2019, ss. 636–637)

Henkilönkatsastus

Henkilönkatsastus tarkoittaa lapselle tehtävän puhalluskokeen suorittamista tai veri-, hius-, virtsa- tai sylkinäytteen ottamista. Henkilönkatsastus voidaan suorittaa, mikäli on perusteltua syytä epäillä lapsen käyttäneen päihtymistarkoitukseen käytettäviä aineita.

Henkilönkatsastuksen toteuttamisessa on oltava kaksi lapsen kanssa samaa sukupuolta olevaa henkilöä, ellei katsastuksen suorittaja ole terveydenhuollon ammattihenkilö. Tästä voidaan poiketa, mikäli toimenpiteen suorittaminen välittömästi on välttämätöntä lapsen tai toisten turvallisuuden varmistamiseksi. Henkilökatsastus on henkilötarkastuksen tavoin tehtävä erittäin hienovaraisesti. Rajoituspäätöksen tekee lastensuojelulaitoksen johtaja tai hänen määräämänsä hoito- ja kasvatushenkilöstöön kuuluva henkilö. (LSL 417/2007 § 66 a; Rätty, 2019, ss. 639–641)

Liikkumisvapauden rajoittaminen

Liikkumisvapauden rajoittaminen tarkoittaa lapsen vapaan liikkumisen rajoittamista. Lapsen liikkumista voidaan rajoittaa esimerkiksi siten, ettei lapsi saa poistua laitosalueelta ilman hoito- ja kasvatushenkilöstöön kuuluvaa henkilöä. Liikkumisvapauden rajoitus voidaan asettaa, mikäli lapsen sijaishuoltoon johtanut päätös on tehty sillä perusteella, että lapsi on vakavasti vaarantanut omaa terveyttään ja kehitystään käyttämällä päihteitä tai hän on tehnyt muun kuin vähäisenä pidettävän rikoksen. Rajoitus voidaan asettaa myös, mikäli lapsi laitoksessa ollessaan vakavasti vaarantaa oman kasvunsa ja kehityksensä käyttämällä päihteitä tai tekemällä rikoksia tai, jos rajoitus on muuten tarpeellinen lapsen suojelemiseksi vakavasti vahingoittavalta käyttäytymiseltä. Liikkumisvapauden rajoituksen voi asettaa lastensuojelulaitoksen johtaja tai hänen määräämänsä hoito- ja kasvatushenkilöstöön kuuluva henkilö enintään seitsemäksi vuorokaudeksi, jota sosiaalityöntekijä voi jatkaa siten, että rajoituksen enimmäiskesto on 30 vuorokautta. (LSL 417/2007 § 69; Rätty, 2019, ss. 653–654, 657)

Yhteydenpidon rajoittaminen

Yhteydenpidon rajoittaminen tarkoittaa sitä, että sijoitetun lapsen oikeutta pitää yhteyttä vanhempinsa tai muihin hänelle läheisiin ihmisiin rajoitetaan. Yhteydenpidon rajoituksella voidaan rajoittaa lapsen oikeutta tavata tai pitää yhteyttä puhelimitse tai muita yhteydenpitovälineitä käyttäen vanhempinsa tai muihin läheisiinsä. Rajoituksella voidaan myös lukea ja pidättää lapsen lähettämä tai hänelle osoitettu yksittäinen kirje tai siihen rinnastettava muu luottamuksellinen viesti tai tarkastaa ja pidättää muu lähetys. Sijaishuoltoapaikan haltuun on myös mahdollista ottaa lapsen hallussa oleva puhelin tai muut

yhteydenpitoon käytettävät laitteet ja välineet sekä rajoittaa niiden käyttöä. (LSL 417/2007 § 62–63; Rätty, 2019, ss. 588–593)

Yhteydenpidon rajoitus voidaan tehdä, mikäli yhteydenpito vaarantaa lapsen sijaishuollon tarkoituksen toteuttamisen ja rajoitus on hoidon ja kasvatuksen kannalta välttämätöntä. Rajoitus voidaan myös tehdä, mikäli yhteydenpidosta on vaaraa lapsen hengelle, terveydelle, kehitykselle tai turvallisuudelle tai jos se on välttämätöntä muiden turvallisuuden vuoksi. Lastensuojelun piirissä olevalla lapsella tulee olla tehtynä asiakassuunnitelma, johon on kirjattu ylös sopimus siitä, kuinka lapsen ja hänen vanhempiensa tai hänelle läheisten henkilöiden yhteydenpito toteutuu. Mikäli 12 vuotta täyttänyt lapsi vastustaa yhteydenpitoa vanhempiinsa tai hänelle tärkeisiin ihmisiin, tulee myös silloin tehdä yhteydenpidon rajoittamispäätös. (LSL 417/2007 § 62–63; Rätty, 2019, ss. 588–593)

Yhteydenpidon rajoituksesta voi päättää lastensuojelulaitoksen johtaja, mikäli rajoitus kestää enimmillään 30 vuorokautta. Tätä pidemmän päätöksen valmistelee lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä, mutta lopullisen päätöksen tekee lastensuojelulain 13 §:n 2 ja 3 momentin mukaan määräytyvä viranhaltija. Rajoituksen on oltava aina määräaikainen, ja se voidaan asettaa enintään vuodeksi kerrallaan. (LSL 417/2007 § 13 & 63; Rätty, 2019, s. 609)

Omaisuuksien, lähetysten ja tilojen tarkastaminen ja lähetysten luovuttamatta jättäminen

Rajoitustoimenpide tarkoittaa lapsen käytössä olevien tilojen eli yleensä oman huoneen, hallussa olevan omaisuuden tai lapselle osoitetun kirjeen, siihen rinnastettavan luottamuksellisen viestin tai lähetyksen tarkastamista. Lähetysten sisällön luottamuksellista viestiä ei saa kuitenkaan lukea. Tarkastus voidaan tehdä, mikäli on perusteltu syy epäillä lapsella olevan tai lapselle tulevan päihtymistarkoitukseen käytettäviä tai turvallisuutta, henkeä tai terveyttä vaarantavia aineita tai esineitä tai sellaisia aineita tai esineitä, jotka todennäköisesti vakavasti haittaavat lapsen oman tai toisten lasten sijaishuollon järjestämistä tai laitoksen yleistä järjestystä. Tarkastus tulee tehdä kahden työntekijän toimesta ja lapsella tulee olla mahdollisuus olla läsnä tarkastusta tehtäessä. Tarkastus voidaan erityisestä syystä suorittaa ilman lapsen läsnäoloa tai ilman toista henkilökuntaan kuuluvaa henkilöä. Rajoituspäätöksen tekee lastensuojelulaitoksen johtaja tai hänen

määräämänsä hoito- ja kasvatushenkilöstöön kuuluva henkilö. (LSL 417/2007 § 67; Rätty, 2019, ss. 643–645, 648)

Kiinnipitäminen

Kiinnipitäminen tarkoittaa nimensä mukaisesti lapsesta kiinnipitämistä, mutta se pitää sisällään myös lapsen siirtämisen. Lapsesta voidaan joutua ottamaan kiinni häntä rauhoittaakseen, mikäli lapsi on sekava tai uhkaava ja hän todennäköisesti vahingoittaisi itseään tai muita. Kiinnipitoon voidaan ryhtyä, mikäli se on välttämätöntä lapsen tai muiden terveyden, hengen ja turvallisuuden vaarantumisen vuoksi tai omaisuuden merkittävän vahingoittamisen estämiseksi. Kiinnipitämisen on oltava luonteeltaan hoidollista ja huollollista. Kiinnipito on lopetettava heti, kun se ei ole enää välttämätöntä.

Kiinnipitämisestä ei tehdä rajoituspäätöstä, mutta siitä tulee tehdä kirjallinen selvitys laitoksen johtajalle sekä lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. (LSL 417/2007 § 68; Rätty, 2019, ss. 648–649, 652)

Eistäminen

Eistäminen tarkoittaa lapsen eristämistä muista laitoksen lapsista erilliseen tilaan, joka lähtökohtaisesti on eristämiseen soveltuva tila, mutta se voi olla myös lapsen oma huone tarpeen niin vaatiessa. Lapsi saadaan eristää, mikäli hän käyttäytymisensä perusteella on tosiasiasa vaaraksi itselleen tai muille tai eristäminen on muusta, erittäin perustellusta syystä lapsen hengen, terveyden tai turvallisuuden kannalta välttämätöntä. Eistäminen ei saa jatkua yhtäjaksoisesti yli 12:ta tuntia tekemättä uutta päätöstä. Eistäminen saa jatkua yhteensä enimmillään 24 tuntia. Eistäminen on kuitenkin lopetettava heti, kun se ei ole enää välttämätöntä. Päätöksen eristämisestä sekä sen jatkamisesta tekee lastensuojelulaitoksen johtaja tai hänen määräämänsä hoito- ja kasvatushenkilöstöön kuuluva henkilö. (LSL 417/2007 § 70; Rätty, 2019, ss. 679–680, 687)

Aineiden ja esineiden haltuunotto

Aineiden ja esineiden haltuunotto tarkoittaa sitä, että lapsen hallussa olevia aineita tai esineitä otetaan lastensuojelulaitoksen haltuun määräajaksi, pisimmillään siihen saakka,

jolloin lapsen sijaishuolto laitoksessa päättyy. Tällaisia aineita tai esineitä voivat olla muun muassa päihteidenkäyttöön tarkoitetut aineet ja niiden käyttöön soveltuvat välineet, itsensä tai muiden vahingoittamiseen tai hengen, terveyden tai turvallisuuden vaarantamiseen soveltuvat aineet ja esineet sekä tupakkalain mukaiset K18-tuotteet. Lisäksi laitoksen haltuun saadaan ottaa aineet ja esineet, jotka todennäköisesti vakavasti haittaavat lapsen omaa tai toisten lasten sijaishuollon järjestämistä tai laitoksen yleistä järjestystä. Tällainen esine voi olla esimerkiksi lapsen oma puhelin, mikäli sen hallussapito vaarantaa lapsen sijaishuollon järjestämisen esimerkiksi mahdollistamalla lapsen rikollisen toiminnan jatkamisen, huumeiden käytön tai karkumatkojen suunnittelun. Haltuunottopäätöksen voi tehdä lastensuojelulaitoksen johtaja tai hänen määräämänsä hoito- ja kasvatushenkilöstöön kuuluva henkilö. (LSL 417/2007 § 65; Tupakkalaki 549/2016 § 118; Rätty, 2019, s. 625–628, 635)

Luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttaminen

Rajoitustoimenpide tarkoittaa sitä, että karkumatalla ollut lapsi kuljetetaan takaisin lastensuojelulaitokseen laitoksen hoito- ja kasvatushenkilöstöön kuuluvan työntekijän tai työntekijöiden toimesta. Ennen kuljetusta on lapselle mahdollisuus tehdä henkilöntarkastus kuljetuksen turvallisuuden varmistamiseksi sekä kuljetuksen ajaksi on mahdollisuus ottaa lapselta aineita tai esineitä haltuun. Mikäli lapsi käyttäytyy kuljetuksen aikana sekavasti tai uhkaavasti, voidaan lapsi ottaa kuljetuksen aikana kiinnipitoon siksi aikaa kuin se on välttämätöntä lapsen tai muiden hengen, terveyden ja turvallisuuden vaarantumisen välttämiseksi. Päätöksen lapsen kuljettamisesta takaisin lastensuojelulaitokseen tekee lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä, paitsi kiireellisissä tilanteissa, joissa päätöksen lapsen kuljettamisesta tekee lastensuojelulaitoksen johtaja tai hänen määräämänsä hoito- ja kasvatushenkilöstöön kuuluva henkilö. (LSL 417/2007 § 69; Rätty, 2019, ss. 663–667)

Erytynen huolenpito

Erytynen huolenpito (EHO) tarkoittaa 12 vuotta täyttäneelle lapselle järjestettävää erityistä, moniammatillista hoitoa ja huolenpitoa, jonka aikana lapsen liikkumisvapautta voidaan rajoittaa. Erytynen huolenpidon jakso voidaan järjestää lapselle, mikäli hän vakavalla päihde- tai rikoskierteellä tai muulla käyttäytymisellään vakavasti vaarantaa omaa kehitystään,

henkeään tai terveyttään. Tämän lisäksi edellytyksenä on, ettei lapsen sijaishuoltoa ole hoidon ja huolenpidon tarve huomioon ottaen ole mahdollista järjestää muulla tavoin, eivätkä terveydenhuollon palvelut sovellu käytettäväksi erityisen huolenpidon sijaan. (LSL 417/2007 § 71–73; Rätty, 2019, ss. 688–698)

Erytisen huolenpidon aikana on mahdollista rajoittaa lapsen liikkumisvapauden lisäksi yhteydenpitoa muihin ihmisiin, mikäli se on välttämätöntä ja yhteydenpidon rajoituksen perusteet täyttyvät. Erytisen huolenpidon jakso voi kestää 30 vuorokautta, mutta sitä voidaan erittäin painavasta syystä jatkaa enintään 60 vuorokautta. Päätöksen erityisen huolenpidon jaksosta tekee lastensuojelulain 13 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettu viranhaltija, kun lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on valmistellut asian. Ennen erityisen huolenpidon aloittamista lapsesta tulee olla tehtynä moniammatillinen arvio, joka perustuu kasvatushenkilöstön, sosiaalityön, psykologin ja lääkärin tekemiin lausuntoihin. (Rätty, 2019, ss. 688–698.)

2.4 Perhetyö lastensuojelussa

Perhetyö on sosiaalihuoltolain mukaista palvelua, joka ei vaadi lastensuojelun asiakkuutta, mutta johon ovat oikeutettuja myös lastensuojelun asiakkaana oleva lapsi ja hänen perheensä. Lastensuojelun asiakkaana oleva lapsi ja hänen perheensä voi saada joko sosiaalihuoltolain mukaista perhetyötä tai lastensuojelulain mukaista tehostettua perhetyötä. (THL, 2020.) Opinnäytetyöni tutkimuksellinen ja toiminnallinen osuus kohdistuvat lastensuojelun asiakkaina oleviin perheisiin, jossa lapsi on huostaanotettu ja sijoitettu valtion koulukotiin. Tämän vuoksi keskityn tässä luvussa siihen, mitä perhetyö on, miksi ja miten sitä tehdään ja miksi sen tekeminen on lastensuojelutyön kannalta tarpeellista.

Perhetyö voi olla joko sosiaalihuoltolain tai lastensuojelulain mukaista palvelua riippuen lapsen ja perheen tuen tarpeesta. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (2020) määrittelee internet-sivuillaan perhetyön sosiaaliyhdyntä, joka tukee vanhemmuutta, perheen vuorovaikutustaitoja sekä perheen sosiaalisen verkoston laajentamista, vahvistaa perheen toimintakykyä, ohjaa lasten hoidossa ja kasvatuksessa sekä ohjaa kodin arjen ja arkirutiinien hallintaan. Perhetyötä voidaan tehdä joko ehkäisevänä tai niin sanottuna korjaavana työnä.

Lastensuojelun asiakkaana olevien, huostaanotettujen lasten kohdalla, kysymyksessä on korjaava perhetyö. (THL, 2020.)

Lastensuojelulaissa (LSL 417/2007) on määritelty lastensuojelun olevan sekä lapsi- että perhekohtaista lastensuojelua, jonka tehtävänä on tukea vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastuussa olevia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Tavoitteena on, että lapsen ja perheen ongelmia pystyttäisiin ehkäisemään ja havaittuihin ongelmiin puuttumaan riittävän varhain avohuollon tukitoimien avulla. Aina tukitoimet eivät kuitenkaan ole riittävät ja voidaan päätyä huostaanottamaan lapsi. Lapsen sijaishuollon toteuttamisessa tulee ottaa huomioon tavoite perheen jälleenyhdistämisestä ja tähän tähtäävät toimet kirjata ylös asiakassuunnitelmaan. (Räty, 2019, s. 9.)

Sosiaalityöntekijän velvollisuus on pyrkiä edistämään lapsen ja hänelle läheisten henkilöiden yhteydenpitoa ja sen tosiasiallista toteuttamista (Räty, 2019, s. 445).

Perhetyön tehtävänä on tukea vanhempia. Kojon pro gradu -tutkielmassa ”Vanhempien kokemuksia sosiaalisesta tuesta huostaanoton jälkeen” kerrotaan vanhempien kokeneen huostaanottotilanteessa jääneensä yksin vailla riittävää tukea, mikä puolestaan on saattanut johtaa entistä vaikeampaan elämäntilanteeseen. Huostaanotettujen lasten vanhemmilla on usein jo ennestään suppea sosiaalinen verkosto, minkä on todettu supistuvan entisestään huostaanoton seurauksena. Tutkimuksissa tulee ilmi, että vanhemmat olisivat kaivanneet etenkin huostaanoton yhteydessä kriisi- ja keskusteluapua sekä tukea ja ymmärrystä. (Kojon, 2012, s. 7.)

Vanhempien tukeminen on myös lapsen etu. Lapsen kannalta on tärkeää, että yhteys biologisiin vanhempiin säilyy, mikäli se lapsen etua ajatellen on mahdollista. Laadukas suhde vanhempiin vaikuttaa lapsen kehitykseen positiivisesti, sillä se auttaa lasta ehjän identiteetin rakentamisessa. Sijaishuoltovaiheessa lapset tarvitsevat varmuuden siitä, etteivät vanhemmat katoa heidän elämästään, vaikka he ovatkin sijoitettuna laitokseen. Vanhemmat puolestaan tarvitsevat tukea siihen, miten käsitellä lapsen sijoituksesta ja sitä edeltävistä olosuhteista aiheutuneita kokemuksiaan. Käsittelemättöminä nämä voivat vaikeuttaa työskentelyä lapsen ja koko perheen kanssa. (Kojon, 2012, s. 11; Pitkänen, 2011, ss. 22–23)

Lapsen sijoituksen onnistumisessa oma merkityksensä on vanhempien suhtautumisella ja etenkin hyväksynnällä. Ilman vanhemman hyväksyntää on lapsen hankalaa, ellei jopa

mahdotonta, hyötyä sijaishuoltopaikan aikuissuhteista ja laitoksen toiminnan rakenteista. Sijaishuollon tavoitteena tulisi olla aina lapsen ja hänen vanhempinsa jälleenyhdistäminen, mikä parhaimmillaan tarkoittaa lapsen kotiuttamista, huostaanoton purkamista. Sijaishuollon aikana olisikin tärkeää voida järjestää riittäviä tukitoimia kotiin ja mahdollistaa lapsen ja vanhemman keskinäinen arki. (Pitkänen, 2011, ss. 22–23.)

Tukemalla vanhempia sijoituksen aikana riittävästi, on mahdollista vaikuttaa sukupolvelta toiselle siirtyvään huostaanottojen ketjuun. Vanhempien elämänhistoriaa tarkastelemalla löydetään kuntoutumisen tarve sekä se, minkälaiset tuen vastaanottamisen mahdollisuudet ovat. (Kojo, 2012 s. 13.) Lastensuojelutyön perhetyössä keskiössä on lapsen näkökulma, vaikkei lapsi olisikaan itse läsnä perhetapaamisissa. Lapsen kokemusten kohtaaminen ja niiden ottaminen työskentelyn kohteeksi on lapsen auttamisen edellytys. (Pitkänen, 2011, s. 27.)

Lastensuojelulain mukaisesti vanhemmille tulisi laatia oma asiakassuunnitelma, ellei sen laatimista pidetä tarpeettomana. Vanhempien asiakassuunnitelma on suunnitelma vanhemmuuden tukemiseksi ja siinä on muun palvelutarpeen arvioinnin lisäksi arvioitava, millä tavoin voidaan edistää perheen jälleenyhdistämistä. Suunnitelman teosta on vastuussa sosiaalitoimi, mutta se on mahdollista laatia yhteistyössä muun sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa, kuten esimerkiksi päihde- ja mielenterveyspalveluiden kanssa. (LSL 417/2007 § 30.) Vanhempien asiakassuunnitelmaan kirjataan yleensä kuvaus vanhempien elämäntilanteesta, näkemys vanhempien suhteesta lapseen, vanhemmuuden tavoitteet ja yhteydenpito lapsen kanssa sijaishuollon aikana. (Pitkänen, 2011, ss. 61–63.)

Asiakassuunnitelmaa ei kaikille vanhemmille tehdä eivätkä kaikki vanhemmat ole siitä tietoisia. Mikäli suunnitelmaa tuen varalle ei ole, olisi vanhempien hyvä olla tietoisia siitä, mitä kaikkia muita tuen mahdollisuuksia on. Vanhemmille on tarjolla hyviä internet-sivustoja, joista saa paljon informaatiota lastensuojelusta sekä erilaisista tukivaihtoehdoista. Tällaisia sivustoja ovat muun muassa Kasvatus- ja perheneuvonta ry:n, Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen, Lastensuojeluinfon sekä Mannerheimin lastensuojeluliiton sivustot. (THL, 2020; Kasper ry., n.d.; Lastensuojeluinfo, 2020; MLL, n.d.)

3 Valtion koulukodit vaativan sijaishuollon toteuttajina

Koulukodeissa yhdistyy nimen mukaisesti koulu sekä koti eli samalla laitosalueella annetaan hoitoa, kasvatusta ja perusopetusta sekä siihen liittyvää muuta opetusta. Koulukotiin sijoitetaan sellaisia lapsia ja nuoria, joita ei voida tarkoituksenmukaisesti hoitaa ja kasvattaa muussa lastensuojelulaitoksessa. (Laki terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisista lastensuojeluyksiköistä 1379/2010 § 1.)

Kuntien järjestämis- ja hankintakäytännöissä sijaishuollon laitoshoidon palvelut on porrastettu lasten tarpeiden mukaan perus-, erityis- ja vaativan tason palveluiksi. Nämä eritasoiset laitoshoidon palvelut eroavat käytännössä mitoituksen, henkilöstömäärän, tarjottavan palvelun sisällöllisen erikoistumisen suhteen ja kustannuksiltaan. Valtion koulukodit tarjoavat erityistason ja vaativan tason sijaishuoltoa, erityistä huolenpitoa sekä jälkihuoltoa. (Lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmä 2020, s. 11; Valtion koulukodit, 2021a)

Valtion koulukotien historia ulottuu 1800-luvulle saakka. Koulukodit ovat muuttuneet parissa sadassa vuodessa hyvin paljon lainsäädännön ja yhteiskunnan muuttumisen myötä. Avaan tässä luvussa ensin koulukotien historiaa ja tämän jälkeen sitä, mitä koulukodit – erityisesti valtion koulukodit – ovat tänä päivänä.

3.1 Koulukotien historia ulottuu 1800-luvulle saakka

Valtion koulukotien historia ulottuu 1800-luvulle saakka, vaikkakin tällöin ne eivät olleet vielä nimeltään koulukoteja eikä laitokseen päädytty samoista syistä kuin tänä päivänä. Ensimmäisen valtion koulukodin voidaan nähdä syntyneen 1829, jolloin perustettiin ensimmäinen lasten kasvatustuloslaitos, Kylliälän kasvatustuloslaitos. Kylliälän kasvatustuloslaitos perustettiin alkujaan köyhille ja turvattomille lapsille. Kasvatustuloslaitoksen toiminnasta vastasi tällöin johtaja, jonka käytössä olivat opettajat, piit ja rengit sekä lääkäri ja pappi. Johtajan tuli laitoksen asetuksen mukaisesti vastata lasten hoito- ja kasvatustehtävästä isällisellä hellyydellä ja kasvattaa lapsia jumalanpelkoon, jotta heistä syntyisi hyödyllisiä kansalaisia. Lapset opetettiin myös työn tekoon varhain. Kurittomuudesta ja rangaistuksesta rangaistiin vitsalla. (Harrikari, 2019, ss. 108–110; Manninen, 2013, s. 19; Pekkarinen, 2017, s. 9)

1852 vaivahoitoasetus rajasi valtion lastenhuoltovastuun niin sanottuihin pahantapaisiin nuoriin. Tällöin kurittomat lapset sijoitettiin vaivaistaloon. Köyhät ja turvattomat pyrittiin sijoittamaan hyvämaineisten ja luotettavien henkilöiden luokse. 1800-luvun loppupuolella syntyivät vankeinhoitohallituksen alaiset laitokset, jotka olivat tarkoitettu nuorille rikoksentekijöille toimien vankeinhoitojärjestelmän alaisuudessa. Vuonna 1918 kasvatustilat yhdistettiin kouluhallituksen lastensuojeluosaston alaisuuteen ja 1930-luvulle saavuttaessa valtion kasvatustilat olivat vakiintuneet. Sotien jälkeen koulukotien asukasmäärät ovat olleet koulukotien historian suurimmat. Tällöin Suomessa oli 11 valtion ja viisi yksityistä koulukotia ja näissä yhteensä yli 1200 lasta. (Harrikari, 2019, s. 113–114; Manninen 2013, s. 19; Pekkarinen 2017, s. 9)

Ensimmäinen lastensuojelulaki astui voimaan 1937. Vuonna 1947 kasvatustilat alettiin kutsua koulukodeiksi. Ruumiillinen kuritus kiellettiin vuonna 1965. 1960-luvulla koulukoteihin ja niiden toimintamalleihin alkoi kohdistumaan kritiikkiä, mikä pakotti yhdessä yhteiskuntapoliittisen ilmapiirin kanssa muuttamaan laitosten toimintaperiaatteita ja hoidon sisältöjä. Koulukotien määrä alkoi myös vähitellen laskemaan ja 1980-luvulla oli enää 10 valtion koulukotia ja kaksi yksityistä. Koulukodeilla koettiin 1980–1990-luvuilla suuria muutoksia ja koulukotien tarjoama hoito muuttui kasvatustilaksi toimintatavoista entistä enemmän hoidolliseen suuntaan. Vuodesta 1990 lähtien koulukodit ovat voineet tarjota myös mielenterveyslain mukaisia mielenterveyspalveluja, lukuun ottamatta tahdosta riippumatonta hoitoa. Koulukotien määrä on laskenut vuoteen 2019 mennessä viiteen valtion koulukotiin ja kahteen yksityiseen. (Manninen 2013, s. 19; Pekkarinen 2017, s. 9)

3.2 Valtion koulukodit tänä päivänä

Valtion koulukodeilla on takanaan pitkä historia. Koulukotien tarjoama hoito ja kasvatustila on muuttunut hyvin paljon näiden parin sadan vuoden aikana. Tänä päivänä toiminnassa on enää seitsemän koulukotia, joista viisi on valtion koulukotia ja kaksi yksityistä. Valtion koulukoteja ovat Limingan koulutuskeskus (Liminka), Sairila (Mikkeli), Sippola (Kouvola), Vuorela (Vihti) sekä ruotsinkielisille nuorille tarkoitettu Lagmansgården (Pännäinen). Yksityisiä koulukoteja ovat puolestaan Perhekuntoutus Lauste (Turku) ja Koulukoti Pohjolakoti (Muhos). Opinnäytetyöni tilaajana on ollut valtion koulukotien yksi yksikkö,

minkä vuoksi kerron seuraavassa siitä, minkälaisia lastensuojelulaitoksia valtion koulukodit ovat ja minkälaista hoitoa ja kasvatusta ne tarjoavat. (Pekkarinen, 2017, s. 9, 17, 23–24; Valtion koulukodit, 2021a)

Valtion koulukodit ovat hyvin marginaalinen osa sijaishuollon laitoshoidtoa. Vuonna 2019 kodin ulkopuolelle oli sijoitettuna 16 277 alaikäistä lasta, joista 40,5 prosenttia eli 7 659 lasta oli sijoitettuna laitokseen. Kun tätä lukemaa vertaa siihen, että valtion koulukodeilla oli vuonna 2019 126 hoitopaikkaa, jossa oli sijoitettu 247 lasta, saadaan ymmärrys siitä, että valtion koulukodit ovat hyvin pieni osa kaikkea lastensuojelun laitoshoidtoa. Valtion koulukodit poikkeavat kuitenkin hyvin paljon muista lastensuojelulaitoksista. Valtion koulukodit ovat tärkeänä osana vastaamassa erityisesti vaativan sijaishuollon tarpeisiin. (Forsell ym., 2020, s. 9; Valtion koulukodit, 2021a)

Valtion koulukodit ovat Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisia lastensuojeluyksiköitä, joita koskee oma lainsäädäntönsä: laki Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisista lastensuojeluyksiköistä (1379/2010). Muita Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisia lastensuojeluyksiköitä ovat vain vankilan perheosastot. Valtion koulukodit ovat siis jo pelkästään tässä suhteessa muista lastensuojelulaitoksista poikkeavia. Tämä laki määrää muun muassa koulukotien henkilöstöstä, opetuksen järjestämisestä sekä henkilökunnan kelpoisuusvaatimuksista. (Laki terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen alaisista lastensuojeluyksiköistä 1379/2010; Valtion koulukodit, 2021a)

Valtion koulukodit toimivat alueellisesti sekä valtakunnallisesti tarjoten vaativaa ja erityistason sijaishuoltoa, erityistä huolenpitoa sekä jälkihuoltoa, minkä lisäksi koulukodeissa tarjotaan vaativaa erityisen tuen perusopetusta. Valtion koulukodeissa voidaan antaa myös mielenterveyslaissa (1116/1990) tarkoitettuja mielenterveyspalveluja lukuun ottamatta tahdosta riippumatonta hoitoa. (Laki terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisista lastensuojeluyksiköistä 1379/2010 §1; Valtion koulukodit 2021a)

Valtion koulukodit vastaavat vaativan sijaishuollon tarpeeseen. Koulukodissa hoidetaan sellaisia lapsia ja nuoria, joita ei voida tarkoituksenmukaisesti hoitaa ja kasvattaa muussa lastensuojelulaitoksessa. (Laki terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisista lastensuojeluyksiköistä 1379/2010 § 1.) Valtion koulukodeissa tuotetaan vaativaa

laitoshoitoa osastoilla, joissa on neljä asiakaspaikkaa, peruslaitoshoitoa suurempi henkilöstöresurssi sekä intensiivinen työskentelymalli. (Lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmä 2020, s. 11.)

Koulukotiin sijoitettavien lasten keskimääräinen ikä sijoituksen alkaessa on 15,5 vuotta ja suurin osa koulukoteihin sijoitetuista lapsista on 13–17-vuotiaita. (Manninen, 2013, s. 21.) Koulukotiin sijoitettavien lasten taustalla on yleensä hyvin moninaisia ongelmia ja onkin yleistä, että lapsella on useamman tyyppistä käytösongelmaa ja kuormittavaa taustatekijää. Yleisimpinä ongelmina ovat päihteiden käyttö, karkailu, koulunkäynnin vaikeudet ja koulunkäymättömyys, psyykkiset ongelmat, rikokset sekä aggressiivisuus, joka ilmenee väkivaltaisuuksina muuta kohtaan sekä itsetuhoisuutena. (Pekkarinen, 2017, s. 26.)

Koska koulukotiin sijoitettavien nuorten taustalla on hyvin monenlaisia ongelmia, vaatii se henkilökunnalta myös monipuolista ammatillista osaamista ja moniammatillista yhteistyötä. Valtion koulukodeissa työskentelee johtajan lisäksi muun muassa vastaavia ohjaajia, psykologeja, perheterapeutteja ja -työntekijöitä, nuorisopsykiatreja, tiiminvetäjiä, ohjaajia, sairaanhoitajia, erityisopettajia ja koulunkäynninohjaajia. Laki Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisista lastensuojeluyksiköistä (1379/2010) määrää ohjaajien kelpoisuusvaatimuksiksi tehtävään soveltuvan korkeakoulututkinnon tai ammattikorkeakoulututkintoja edeltäneen opistoasteisen ammatillisen tutkinnon. Tämä erottaa koulukodit muista lastensuojelulaitoksista, joissa ohjaajat saattavat hyvinkin olla vain toisen asteen tutkinnon suorittaneita. Korkeakouluvaatimuksen lisäksi valtion koulukodit kouluttavat henkilökuntaa jatkuvan oppimisen periaatteella kehittääkseen työntekijöiden valmiuksia oman työn ja toiminnan arviointiin ja kehittämiseen sekä tarjotakseen lapsille mahdollisimman laadukkaan hoidon, kasvatuksen ja opetuksen. (Valtion koulukodit 2021b; Laki Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen alaisista lastensuojeluyksiköistä 1379/2010)

Valtion koulukodit kuvaavat omalla internet-sivuillaan, että jokainen työntekijä suorittaa lääkehoidon teoriaperusteet tai lääkelupakoulutuksen, tietosuojan ABC:n, lastensuojelulain mukaiset rajoitukset -koulutuksen, hygieniapassin, ensiapu- ja turvallisuuskoulutuksen sekä AVEKKI – väkivallan ennaltaehkäisy ja hallinta -koulutuksen. Näiden lisäksi toistuvina koulutuksina ovat voimavarakeskeisen perhetyön koulutus sekä traumakoulutus, minkä lisäksi pienempiä koulutuksia on säännöllisesti. (Valtion koulukodit, 2021b)

4 Opinnäytetyön lähtökohdat ja tarkoitus

Opinnäytetyöni aihe rakentui omien kokemusteni sekä todellisen tarpeen kautta. Itse olen työskennellyt valtion koulukodeilla vuodesta 2014 lähtien. Koulukodissa työskennellessäni olen törmännyt useisiin tilanteisiin vanhempien kanssa, joissa vanhemmat eivät ole tienneet, minkälaiseen paikkaan heidän lapsensa on sijoitettuna. Sijoituksen alkuvaiheessa vanhemmille on toki yritetty kertoa mahdollisimman paljon koulukodista, sen henkilökunnasta, toimintatavoista jne., mutta tietotulva yhdistettynä sijoituksen ja huostaanoton aiheuttamaan kriisiin, ei useinkaan ole paras tae informaation sisäistämislle.

Oman kokemukseni mukaan nuori oppii usein melko nopeastikin uuden henkilökunnan, laitoksen käytänteet, säännöt jne., mutta vanhemmalla tämän sisäistäminen voi kestää hyvinkin pitkään. Vanhemmilla, heidän asenteillaan ja sijoituksen hyväksynnällä on kuitenkin äärettömän suuri rooli sijoituksen onnistumisessa. Tämän vuoksi koin tärkeäksi kehittää perhetyötä siten, että vanhemmat saisivat heti sijoituksen alussa riittävän informaation koulukodista heille tehtävän oppaan avulla. Ajattelen, että vanhempien on helpompaa hyväksyä lapsen sijoitus, kun he tietävät, minkälaiseen paikkaan heidän lapsensa on todellisuudessa sijoitettuna. Koska halusin kehittää koulukodissa tehtävää työtä, oli luontevaa, että päädyin tekemään toiminnallisen opinnäytetyön.

Opinnäytetyöni lähti liikkeelle siis alun perin omien kokemusteni ja intressieni pohjalta, mutta se sai vahvistusta juteltuani koulukodin johtajan kanssa, joka tunnusti tällaiselle vanhemman oppaalle olevan tarvetta. Valtion koulukodeilla ei ollut aktiivisessa käytössä vanhemmille suunnattua tietopakettia tai opasta, vaikka tietopaketti koulukotiin sijoitettavalle nuorelle löytyi. Koulukodille oli jokunen vuosi aiemmin tehty vanhemman opas koulukodin perhetyöntekijöiden toimesta, mutta se ei ollut koskaan tullut aktiiviseen käyttöön. Kukaan ei ollut koskaan oikein mainostanut silloista opasta, ja itse en esimerkiksi edes tiennyt oppaan olemassaolosta, vaikka olin työskennellyt jo useamman vuoden koulukodissa. Halusin, että oppaasta tulisi sellainen, että se vastaisi oikeasti vanhempien tarpeeseen ja että työntekijät jakaisivat sitä mielellään eteenpäin. Halusin mahdollisimman kattavan näkemyksen, minkä vuoksi valitsin tutkimukseni kohteeksi koulukotiin sijoitettujen nuorten vanhemmat sekä koulukodin työntekijät.

Tutkimuksen kohteena opinnäytetyössäni oli koulukotiin sijoitettujen nuorten vanhempien kokemukset sijoituksen alusta sekä koulukodin työntekijöiden näkemykset siitä, mitä vanhempien olisi hyvä tietää sijoituksen alkuvaiheessa. Opinnäytetyöni sijoittui siis lastensuojelun sijaishuollon maailmaan, koulukotiin. Opinnäytetyön tilaajana oli valtion koulukotien yksi lastensuojeluyksikkö. Valtion koulukodit ovat Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisia lastensuojelulaitoksia.

Koulukotimaailma on marginaalinen osa lastensuojelun kenttää, mutta hyvin tärkeä osa sitä. Koulukotien historia ulottuu kauas 1800-luvun alkuun, josta se on kehittynyt hurjasti ja kehittänyt edelleen. Koulukoteja on Suomessa seitsemän. Näistä viisi on valtion koulukoteja ja näistä yhteen teen opinnäytteeni. Valtion koulukodit ovat vaativan sijaishuollon ja vaativan erityisen tuen perusopetuksen valtakunnallisia palveluntuottajia. Palvelun keskeisinä sisältöinä ovat lapsen kasvatusta ja ohjausta, erityisopetus, terveen psyykkisen kasvun tuki, perhetyö ja tarpeen mukaan myös päihdetyö. (Valtion koulukodit, 2021a; Pekkarinen 2017, ss. 9, 17)

Huostaanotettujen lasten ja nuorten vanhemmille on tehty oppaita aiemminkin, mutta ne ovat kohdistuneet pääsääntöisesti lastenkotiin sijoitettujen lasten ja nuorten vanhemmille tai yleisesti huostaanoton kohdanneelle lapsen vanhemmalle. Näistä oppaista kerron enemmän luvussa 5. Yhtään aktiivisessa käytössä olevaa opasta tai tietopakettia ei ole koulukotiin sijoitetun nuoren vanhemmalle.

Tavoitteenani oli, että opinnäytteen kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen avulla saataisiin ymmärrystä siitä, minkälaista informaatiota vanhemmat kaipaavat sijoituksen alkuvaiheessa ja toisaalta, minkälaista informaatiota työntekijät ajattelevat vanhempien tarvitsevan sijoituksen alkuvaiheessa. Tämä lomakkeella pyydettävä, avoimella kysymyksellä saatava informaatio oli pohjana opinnäytetyön tuotokselle eli oppaalle.

Tarkoituksena on, että opas koulukotiin sijoitetun nuoren vanhemmille on tietopaketti, joka annetaan sijoituksen alussa paperisena versiona, mutta joka voisi löytyä myös sähköisenä versiona esimerkiksi valtion koulukotien internet-sivuilta tai se voitaisiin lähettää vanhemmalle ennen lapsen sijoituksen alkua tai heti sen alkuvaiheessa. Oppaan tavoitteena on helpottaa sijoituksen alkua ja kehittää entisestään perhetyötä.

5 Aiempia tutkimuksia

Vanhemman oppaita on tehty useampia viime vuosien aikana niin opinnäytetöinä kuin myös eri organisaatioiden toteuttamana. Viimeisimpiä lähellä omaa aihettani olevia opinnäytetöitä ovat Aronojan ja Koiviston (2019) opinnäytetyö ”Opas huostaanotettujen lasten vanhemmille” ja Mattilan ja Uusaron (2018) opinnäytetyön ”Vanhemmuus ei pääty huostaanottoon – Opas Maksilankadun lastenkotiin sijoitetun lapsen vanhemmille”. Vanhemman oppaita on tehty myös kuntien ja organisaatioiden toimesta. Näistä esimerkkeinä ovat muun muassa Espoon kaupungin tekemä opas ”Vanhemmalle. Opas sinulle, jonka perhettä koskettaa lapsen sijoitus tai huostaanotto” sekä Voikukkia-vanhempien tekemä opas ”Opas sinulle, jonka perhettä koskettaa lapsen sijoitus tai huostaanotto”. (Aronoja & Koivisto, 2019; Mattila & Uusaro, 2018; Espoo, 2017; Kasper ry, n.d.)

Mattilan ja Uusaron opinnäytetyö on kehittämistyö, jossa itse opinnäytetyön tavoitteena on oppaan tekeminen. Opas ei siis ole opinnäytetyön tuotos vaan se on itse päätavoite ja tarkoitus koko opinnäytteelle. Opas on rakennettu lastensuojelulaitoksen henkilökunnan kanssa yhteistyössä ilman tutkimuksellista osiota. Oppaan sisältö on rakennettu muutaman työntekijän sekä opinnäytetyön tekijöiden näkemysten ja ajatusten pohjalta. Opas annettiin loppuvaiheessa työntekijöiden välityksellä joidenkin vanhempien luettavaksi ja he saivat antaa siitä kehitysehdotuksia. Mattilan ja Uusaron tekemä on 16 sivuinen, A5-kokoinen opas, johon on kirjoitettu lastenkodista työntekijöiden määrä sekä tietoa huostaanotosta, perhetyöstä, sosiaalityöntekijästä, asiakassuunnitelmasta, hoito- ja kasvatussuunnitelmasta, omaohjaajatyöparista, lastenkodin arjesta, koulunkäynnin tukemisesta, ruokailusta, terveydenhuollosta, lapsen oikeuksista, rajoitustoimenpiteistä sekä alueen vertaistukiryhmästä. Oppaan lopussa on myös kohdat, joihin voi käsin kirjoittaa lapsen omaohjaajat sekä sosiaalityöntekijät. Oppaassa on siis todella paljon aiheita, mutta tekstit ovat melko lyhyitä. Kuvia tai kaavioita ei oppaassa ole lainkaan etusivua lukuun ottamatta. (Mattila & Uusaro, 2018, ss. 2, 26–32.)

Aronojan ja Koiviston (2019) opinnäytetyö oli kehittämistyö, jossa tutkimuksellinen osuus antoi pohjan oppaan sisällölle, vaikkakin opinnäytetyön tavoitteena oli ollut nimenomaan oppaan tekeminen. Aronoja ja Koivisto olivat haastatelleet kolmea eri vanhempaa, joiden

lapsi oli sijoitettuna kodin ulkopuolelle. Tämän lisäksi he toteuttivat kaksi lomakehaastattelua sähköpostin välityksellä, kun he eivät olleet saaneet näiden vanhempien kanssa sovittua sopivaa aikaa ja paikkaa haastattelulle. Aineistolle tehtiin aineistolähtöinen sisällönanalyysi, jossa muodostui seuraavat kategoriat: vanhemman asiakassuunnitelma, vanhemman oikeudet, huostaanotto-prosessin selittäminen, sijaishuoltopaikka ja yhteistyö sijaishuollon kanssa, huostaanoton ja sijaishuollon aikana saatu tuki ja palvelut, toivottu tuki ja palvelut sekä kehittämissuositukset. (Aronoja & Koivisto, 2019, ss. 23–25.)

Opinnäytetöiden lisäksi muun muassa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen sivuilta löytyy Voikukkia-vanhempien tekemä opas vanhemmalle, jota koskettaa lapsen tai nuoren sijoitus kodin ulkopuolelle (THL, 2020). Oppaita on siis tehty aiemminkin, mutta niitä ei ole tehty koulukoteihin. Valtion koulukodeilla on oma tietopaketti koulukotiin tulevalle nuorelle, mutta tietopaketti vanhemmille puuttuu.

6 Aineiston hankinta ja analyysi

Toiminnallinen opinnäytetyö on kehittämistyö, jonka tavoitteena voi olla käytännön toiminnan ohjeistaminen, opastaminen, toiminnan järjestäminen tai järjeistäminen. Toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistyvät tutkimuksellinen selvitys, käytännön toteutus ja sen raportointi tutkimusviestinnän keinoin. (Vilka & Airaksinen, 2003, s. 9, 53.) Kuvaan seuraavissa luvuissa toiminnallisen opinnäytetyön prosessiani: tutkimuksellista osaa sekä toiminnallista osaa eli tuotoksen tekemistä.

6.1 Tutkimuskysymys

Opinnäytetyöni on toiminnallinen opinnäyte, jonka tutkimuksellinen osuus muodostuu valtion koulukotiin sijoitettujen nuorten vanhemmille sekä koulukodin työntekijöille tehdystä avoimella lomakkeella olevasta kyselystä. Kyselyn vastausten analyysi toimi tutkimuksellisena selvityksenä toiminnallisessa opinnäytteessäni, jossa tuotoksena syntyi opas koulukotiin sijoitettujen nuorten vanhemmille.

Tutkimuskysymyksenä opinnäytteessä oli: ”Minkälaista tietoa vanhempien tulisi saada koulukotisijoituksen alussa?”. Seuraavissa luvuissa kerron aineiston hankintaprosessista ja aineiston analyysin vaiheista sekä tuloksista.

6.2 Aineiston hankinta kyselyllä

Aineiston hankinta lähti minulla liikkeelle siitä, että mietin, minkälaista tietoa minun tulisi saada oppaan luomista varten. Jo opinnäytetyön suunnittelun alkuvaiheessa minulla oli vahva ajatus siitä, että haluan saada vanhempien äänen kuuluviin ja oppaan vastaamaan todellista tarvetta. Päätös tutkia vanhempien näkemyksiä selkeni minulle nopeasti. Usein opinnäytetyön teossa suositellaan yhdensuuntaista tutkimusta, jottei työn laajuus koidu liian suureksi. Tämä olisi tarkoittanut sitä, että olisin tutkinut vain vanhempien näkemyksiä. Halusin saada kuitenkin myös työntekijöiden äänen kuuluviin, jotta oppaan sisällöstä tulisi mahdollisimman monipuolinen kokemusasiantuntijuuden yhdistyessä ammattitaitoon ja tietoon koulukotien arjesta. Näin ollen päätin tehdä tutkimuksestani kaksisuuntaisen eli tutkimuksen kohteeksi valikoitui sekä koulukodin työntekijät että koulukotiin sijoitettujen nuorten vanhemmat.

Alun perin ajatuksessani oli hankkia tutkimusaineistoni teemahaastatteluilla, haastatteleamalla 3–5 vanhempaa ja tekemällä yhden ryhmähaastattelun työntekijöille. Teemahaastattelu on yksi laadullisen tutkimuksen muodoista ja sen ajatuksena on, että haastattelu etenee tiettyjen teemojen kautta, mutta siinä ei ole ennalta määrättyjä tarkkoja kysymyksiä (Hirsjärvi & Hurme, 2000, s. 48). Ajattelin, että teemahaastatteluiden avulla saisin riittävän laajan aineiston, kun voisin esittää tarkentavia kysymyksiä haastattelun aikana. Ajattelin, että tutkimukseen osallistuminen antaisi myös vanhemmalle itselleen enemmän, sillä haastattelun olisi mahdollista olla tietyllä tavalla terapeuttinen hetki, kun vanhempi saisi palata sijoituksen alkuvaiheeseen ja kertoa ajatuksistaan, tuntemuksistaan sekä näkemyksistään siihen liittyen. Ajattelin, että vanhemmalle kynnys osallistua yksilöhaastatteluun olisi huomattavasti pienempi kuin ryhmähaastatteluun osallistuminen. Työntekijöitä ajattelin haastatella ryhmähaastatteluna, jotta saisin yhdellä kertaa kattavasti työntekijöiden ajatuksia ja kokemuksia esille. En ajatellut työntekijöillä olevan sen suurempi kynnys osallistua ryhmä- kuin yksilöhaastatteluun, ja tämän vuoksi päädyin ryhmähaastatteluun. Suunnitelmat haastatteluiden tekemisestä kuitenkin kariutuivat, kun

eteen tulivat tutkimuseettiset haasteet. Jouduin miettimään aineiston hankinnan menetelmiä uudelleen, ja lopulta päädyin toteuttamaan tutkimukseni lomakkeella pyydetyllä avoimella kysymyksellä. Tutkimuseettisistä haasteista kerron enemmän luvussa 7.

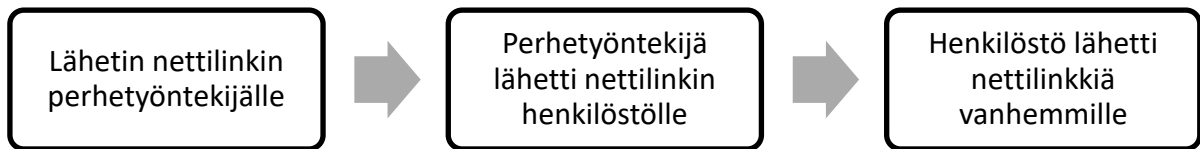
Aineiston hankinnan menetelmä muuttui siis teemahaastatteluista lomakkeella pyydettyyn avoimeen kysymykseen. Vaikka menetelmä muuttui, pysyi tutkimus edelleen kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Lomakkeella pyydetyt avoimet kysymykset toteutettiin Webropol-kyselynä. Vastausten keruutapana oli julkinen nettilinkki, jossa kaikille vastaajille käytettiin samaa linkkiä, vanhemmille omaansa ja työntekijöille omaansa. Tämä aineiston hankinnan menetelmä poisti kaikki sellaiset tutkimuseettiset haasteet, jotka teemahaastattelu toi eteensä.

Tarkoitukseni oli saada tietoa niin koulukotiin sijoitettujen nuorten vanhemmilta kuin myös koulukodin työntekijöiltä, joten tein kaksi eri Webropol-kyselyä. Webropol-kyselyllä pyysin vanhemmilta seuraavaa: ”Kirjoita nimettömänä vapaasti kertomuksen muodossa, millaisia asioita olisit halunnut käsiteltävän sijoituksen alkuvaiheessa sinun näkökulmastasi vanhempana?”. Työntekijöiltä puolestaan pyysin: ”Kirjoita nimettömänä vapaasti kertomuksen muodossa, millaisia asioita tulisi sisältyä sijoituksen alkuvaiheessa vanhemmille annettavaan oppaaseen?”. Koin tarpeelliseksi tehdä kyselyn yhden kysymyksen avoimena kyselynä, jotten kysymyksilläni rajaisi tai ohjaisi vastauksia. Ajattelin myös, että yhteen kysymykseen vastaamiseen olisi pienempi kynnyks kuin useampaan kysymykseen vastaamiseen. Kyselyn alussa kerroin tutkimukseni tarkoituksesta, sen vapaaehtoisuudesta ja anonyymiyden varmistamisesta. Vanhemmille tarkoitettu kysely löytyy liitteestä 1 ja työntekijöille tarkoitettu kysely liitteestä 2.

Tutkimuksen toteutus tapahtui siten, että lähetin sähköpostilla koulukodin perhetyöntekijälle nettilinkit työntekijöiden ja vanhempien kyselyyn kirjoittamalla siihen saatesanat tutkimuksesta. Perhetyöntekijä lähetti nettilinkit eteenpäin koko koulukodin hoito-, opetus- ja kasvatushenkilöstölle. Hoito- ja kasvatushenkilöstön eli osastojen henkilökunnan tehtävänä oli välittää linkkiä eteenpäin koulukotiin sijoitettujen nuorten vanhemmille sähköpostilla, WhatsApp-viestein ja tekstiviestein (kuva 1). Työntekijöitä kehoitettiin myös kertomaan tutkimuksesta ja siihen vastaamisesta vanhemmille tehtävien kotisoittojen yhteydessä. Lähettämäni sähköpostin saatesanat sisälsivät siis pyynnön vastata

itse työntekijänä työntekijöille tarkoitettuun kyselyyn sekä välittää vanhemmille pyyntö vastata heille tarkoitettuun kyselyyn.

Kuva 1. Tutkimuksen nettilinkin levittäminen.

Tarkoitukseni oli antaa vastausaika kaksi viikkoa joulukuun 2020 alussa. Kahden viikon aikana en ollut kuitenkaan saanut vielä yhdeltäkään vanhemmalta vastausta, joten jatkoin vastausaika joulukuun loppuun saakka, jolloin vastausaika tuli kaiken kaikkiaan neljä ja puoli viikkoa. Vastausajan aikana pyysin muutaman kerran perhetyöntekijää muistuttamaan työntekijöitä vastaamaan kyselyyn sekä pyysin työntekijöitä myös motivoimaan vanhempia vastaamaan kyselyyn sekä lähettämään kyselyn linkkiä vanhemmille uudelleen. Vastauksia sain lopulta yhteensä 13, joista 12 vastausta oli koulukodin työntekijöiltä ja 1 koulukotiin sijoitetun nuoren vanhemmalta. Tavoitteeni oli ollut, että saisin vähintään 5 vastausta vanhemmilta ja 5 työntekijöiltä. Vastausten kokonaismäärä siis ylitti tavoitteen, mutta vanhempien vastaukset jäivät harmillisen pieniksi.

Itse en tutkimuksen tekijänä saanut mitään henkilötietoja tutkittavista, sillä kyseessä ei ollut henkilökohtainen linkki vaan julkinen nettilinkki. Julkisen nettilinkin avulla aineisto tuli automaattisesti anonyyminä eikä vastaajia pystynyt tunnistamaan tai jäljittämään. Julkiseen nettilinkkiin pystyi vastaamaan vain kerran samasta selaimesta.

6.3 Aineiston analyysi

Toiminnallisessa opinnäytetyössä ei olisi aivan välttämätöntä analysoida kerättyä aineistoa vaan kerättyä aineistoa voisi käyttää tuotoksen teossa lähteenä, kuten muitakin lähteitä. (Vilka & Airaksinen, 2003, s. 64). Tämä tarkoittaisi esimerkiksi sitä, että kerätystä aineistosta voisinkin nostaa tiettyjä asioita tuotoksen tekemiseen ilman, että analysoisin kaikkea kerättyä tietoa tarkemmin. Halusin kuitenkin käyttää selvitystä tutkimustietona sisällöllisten valintojen perusteluun oppaassa, jolloin aineisto on hyvä analysoida.

Aineistoa minulle kertyi yhteensä 13 vastauksen verran: 12 koulukodin työntekijän vastausta ja 1 koulukotiin sijoitetun nuoren vanhemman vastaus. Alun perin tarkoitukseni oli tehdä kaksi eri analyysiä, mutta vanhempien vastausten vähyyden vuoksi yhdistin aineistoni yhdeksi samaksi aineistoksi. Koska ajatuksessani oli saada kyselyiden vastauksista tietoa oppaan luomista varten, päädyin tekemään kategoria-analyysin. Kategorisointi on luokittelua ja luokittelussa syntyneitä nimeämisiä, joissa luokkia kutsutaan kategorioiksi (Jokinen ym., 2012, s. 18). Kategoria-analyysi soveltuu monenlaisiin aineistotyyppeihin, koska kategorioita ja kategorisointia on kaikkialla. Kategoria-analyysia voi käyttää muun muassa haastatteluihin, kyselyihin, ihmisten keskinäisiin arkisiin keskusteluihin, virallisiin dokumentteihin, päiväkirjoihin, valokuviiin, sanalliseen ja visuaaliseen mediaan. (Juhila, n.d.) Analyysiä tehdessäni mielessäni oli tutkimuskysymys: ”Minkälaista tietoa vanhempien tulisi saada koulukotisijoituksen alussa?”

Aineiston analyysi lähti liikkeelle siitä, että otin Webropolista kyselyjen raportit, jotka siirsin Word-tiedostolle yhdeksi tiedostoksi tekstinkäsittelyä varten. Luin kyselyn vastaukset useita kertoja läpi ennen kuin tein tekstille mitään. Luettuani aineistoa silmiini osui erilaisia kategorioita, joihin aloin ryhmittelemään aineistoa (taulukko 1). Selkeinä kategorioina aineistosta nousi esiin sijaishuoltopaikkaan liittyvät asiat, perhetyö, henkilöstö, koulu ja perhetyö. Näiden lisäksi hoitoon ja kasvatukseen liittyviä asioita oli mainittu, erityisesti rajoitustoimenpiteet sekä koulukodin hoitomalli. Aineistossa ilmeni paljon myös muita asioita, jotka eivät menneet minkään kategorian alle. Koin nämä mainitut asiat kuitenkin tärkeinä oppaan sisältöä ajatellen ja tämän vuoksi lisäsin kategorioihin ryhmän ”Muu”, joihin sisältyi muun muassa toive kuvista oppaassa, vanhemmille annettavista tunnuksista jne. Käytin aineiston ryhmittelyssä apuvälineenä eri värejä, joilla korostin tekstiä.

Taulukko 1. Kategoriaryhmät ja niiden lukumäärät.

KATEROGIARYHMÄT	LUKUMÄÄRÄ
Sijaishuoltopaikka	25
Perhetyö	19
Muu	16
Koulu	13
Hoito ja kasvatus	11
Henkilöstö	6
YHTEENSÄ	90

Tutkimuksen kategoriaryhmät -taulukossa (taulukko 1) näkyy kategoriaryhmät, joihin jaottelin kyselyn vastauksissa esiintyneitä asioita. Lukumäärä vieressä kertoo sen, kuinka monta kertaa kyseisen kategoriaryhmän asioita on aineistossa esiintynyt.

Sijaishuoltopaikkaan liittyviä asioita on esimerkiksi mainittu koko aineistossa yhteensä 25 kertaa ja kouluun liittyviä asioita 13 kertaa. Sijaishuoltopaikkaan liittyviksi asioiksi laskin kaikki sellaiset asiat, jotka selkeästi liittyivät itse sijaishuoltopaikkaan eli esimerkiksi esittelyt koulukodeista, osastoista ja näihin liittyvät yhteystiedot, säännöt, käytänteet, arjen kuvaus ja päiväohjelma. Perhetyöhön liittyviä asioita olivat muun muassa, kuinka perhetyötä tehdään ja yhteistyö ja yhteydenpito perheen kanssa. Kouluun liittyviä asioita olivat muun muassa esittely koulusta, miten ja millaista koulunkäynti koulukodissa on sekä koulun ja perheen yhteistyö ja yhteydenpito. Hoitoon ja kasvatukseen kuuluivat kaikki hoitoon ja kasvatukseen liittyvät asiat, kuten esimerkiksi kuinka kasvatetaan ja mitkä ovat koulukodin hoito- ja toimintamallit. Ryhmittelin tähän kategoriaan myös rajoitustoimenpiteet sekä niiden käytön, sillä ne ovat hoidon ja kasvatuksen tukena. Henkilöstöstä oli toivottu muun muassa nimiä, yhteystietoja, koulutustaustaa ja työntekijöiden rooleista kertovaa tekstiä. Muihin asioihin ryhmittelin muita tärkeitä tietoja, kuten muun muassa raha-asiat, päivämäärät, tunnuksat ja lomakkeet sekä koulukodin ulkopuoliset yhteystiedot.

7 Oppaan tekeminen

Toiminnallisten opinnäytetöiden tuotteen toteutustapaan kuuluu oleellisesti tutkimuksellinen selvitys (Vilka & Airaksinen 2003, s. 56). Tässä opinnäytetyössäni tutkimuksellinen osuus koostui Webropol-kyselynä toteutetusta avoimesta kysymyksestä koulukotiin sijoitettujen nuorten vanhemmille sekä koulukodin työntekijöille.

Tutkimuksellinen selvitys oli mielestäni tarpeen, jotta opas voisi vastata mahdollisimman hyvin koulukotiin sijoitettujen nuorten vanhempien ja muiden läheisten tarpeisiin.

Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on ohjeistaa, opastaa, järjeistää tai järjestää toimintaa. Itse päädyin opastamaan koulukotiin sijoitettujen nuorten vanhempia oppaan avulla. Toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena olisi voinut olla jokin muukin vaihtoehto, kuten esimerkiksi kirja, vihko, cd-rom, portfolio tai kotisivut. (Vilka & Airaksinen, 2003, s. 9.)

Päädyin oppaan tekoon sen helppouden vuoksi: opas on suhteellisen helppo toteuttaa, se ei vaadi rahallista panostusta, sitä on helppo välittää vanhemmille niin paperisena kuin sähköisenäkin versiona ja sitä on helppo päivittää. Erilaiset oppaat ovat myös varmasti tuttuja jokaiselle, joten ajattelin sen olevan helposti lähestyttävä tapa välittää informaatiota. Seuraavissa luvuissa kerron, miten loin oppaan rakenteen ja sisällön, mitkä ovat hyvän oppaan elementit, miten ja millaista palautetta sain oppaasta sekä miltä valmis opas näytti ja miten se otettiin käyttöön.

7.1 Oppaan suunnittelu ja toteutus tutkimustulosten pohjalta

Oppaan tarkoituksena on auttaa sen lukijaa tietämään ja oppimaan uutta eli tässä tapauksessa tarkoituksena on auttaa koulukotiin sijoitetun nuoren vanhempaa tietämään ja oppimaan sijaishuoltopaikasta, jonne lapsi on sijoitettuna (Rentola, 2008, s. 92). Jotta opas vastaisi tarkoitustaan ja olisi oikeasti hyvä, on sen laatimisessa pohdittava tiettyjä asioita. Kerron seuraavassa, kuinka suunnittelin opasta, kuinka otin siinä hyvän oppaan elementtejä huomioon ja kuinka oppaan teon toteutin.

Rentola (2008, s. 92) kuvaa tekstissään hyvän oppaan elementtejä. Oppaan teon suunnittelussa ja teossa tulee lähteä liikkeelle siitä, kenelle opas suunnataan. Lähtökohtana ja pohjana oppaan teolle tulee olla lukijan tarpeet, joten oppaan teossa on hyvä ajatella, minkälaista tietoa lukija tarvitsee, mitä hän osaa jo ennestään ja mitä hän tietää luettuaan oppaan. (Rentola, 2008, s. 92.) Oppaani kohderyhmä valikoituikin jo hyvin varhaisessa vaiheessa, sillä opinnäytetyöni tarkoituksena oli tehdä opas nimenomaan koulukotiin sijoitettujen nuorten vanhemmille. Koulukotiin sijoitettujen nuorten vanhemmat olivatkin siis mielessäni koko oppaan teon ajan.

Opasta suunnitellessani jouduin pohtimaan muun muassa seuraavia asioita:

- Miten rakennan oppaan? Mitä sisältöjä siihen tulee? Miten laajasti asioista kirjoitan?
- Millä tavalla kirjoitan? Käytänkö tekstissäni puhekieltä vai yleiskieltä? Puhuttelenko vanhempaa vai kerronko yleisesti asioista?
- Käytänkö visuaalisia elementtejä vai luotanko pelkkään tekstiin?

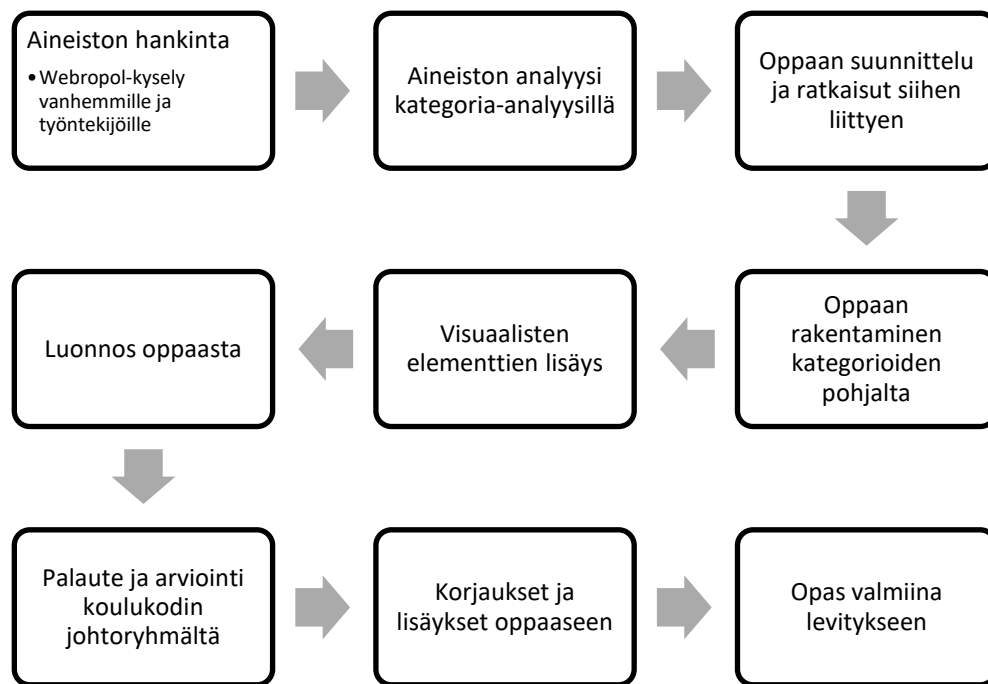
Nämä yllä mainitut kysymykset ovat sellaisia, joita myös Rentola (2008, ss. 92–102) kehottaa pohtimaan opasta suunnitellessa ja tehdessä.

Oppaan rakentaminen sujui itselläni melko vaivattomasti, sillä olin tutkimussuunnitelmaa tehdessäni jo päättänyt, että tavoitteenani on rakentaa opas tutkimuksen tuloksien pohjalta. Oppaan tiedot voivat koostua hyvin monenlaisista lähteistä, kuten esimerkiksi kirjallisuudesta, tutkimuksista, internetistä löydettävistä tiedoista ja artikkeleista (Vilkkä & Airaksinen, 2003, s. 53). Tekemäni oppaan sisältö rakentui lopulta monista eri tekijöistä. Lähtökohtana oppaan sisällön rakentajana oli tekemäni tutkimuksen vastaukset, mutta näiden lisäksi tarvitsin tietoa muun muassa lastensuojelulaista, kirjallisuudesta, internet-sivuilta sekä koulukodin intranet-sivuilta, sillä kaikkea sisältöä ei vastauksista tullut suoraan. Koska tein opinnäytetyön työpaikalleni, pystyin hyödyntämään oppaan teossa myös itselläni olemassa olevaa tietoa sen mukaan, mikä oli tarpeen.

Kirjoitustyyli muokkautui oppaaseen vähitellen opasta kirjoittaessa. Pohjana kirjoittamiselleni oli arvostus. Halusin, että oppaan teksti olisi vanhempaa arvostavaa ja kunnioittavaa. Päätin kirjoittaa oppaassa suoraan vanhemmalle, mutta myös yleisesti vanhemmalle riippuen hieman siitä, minkälaisesta aiheesta on kysymys. Kirjoitin pitkälti sen pohjalta, mikä itsestäni tuntui luontevalta ja mikä kuulosti mielestäni järkevältä pitäen mielessäni arvostavan ja kunnioittavan tyylin. Käytin oppaassa yleiskieltä.

Visuaalisilla elementeillä tarkoitetaan muun muassa kuvia, piirroksia, taulukoita, karttoja, laskelmia ja käyriä. Visuaalisia elementtejä voi käyttää oppaassa, mutta opas voisi myös perustua pelkkään tekstiin. (Rentola, 2008, s. 102.) Päätin käyttää oppaassani kuvia ja taulukoita, koska koin niiden tekevän oppaasta houkuttelevamman, mutta myös selkeyttävän tiettyjä asioita. Esimerkiksi koulukodin arjen kuvaaminen selkeästi pelkästään tekstin avulla olisi mielestäni ollut haasteellista, joten päätin käyttää viikko-ohjelman kuvaamiseen taulukkoa. Opas rakentui pääasiassa tekstille, johon lisäsin visuaalisia elementtejä selkeyttämään ja piristämään opasta. Koko oppaan luomisen prosessi on kuvattu kuvassa 2.

Kuva 2. Oppaan luomisen prosessi.

Oppaan luomisen prosessi lähti siis liikkeelle tutkimuksellisen selvityksen tekemisestä eli aineiston hankinnasta. Tämän jälkeen analysoin aineiston, suunnittelin sen pohjalta oppaan ja tein ratkaisuja jo aiemmin tekstissä esiin tuotuihin kysymyksiin. Oppaan sisältö rakentui pitkälti tutkimuksessa ilmenneiden kategorioiden pohjalta. Kun oppaan teksti oli valmis, lisäsin sinne visuaalisia elementtejä sekä mietin oppaan ulko- ja kirjoitusasua. Sain valmiiksi luonnoksen oppaasta, jonka esittelin koulukodin johtoryhmän kokouksessa. Johtoryhmä oli saanut oppaan ennakkoon katsottavaksi ja he saivat kommentoida opasta suoraan kokouksessa. Tämän lisäksi pyysin, että johtoryhmän jäsenet voisivat lähettää minulle sähköpostilla palautetta oppaasta. Kokouksen ja palautteen saamisen jälkeen tein korjauksia ja lisäyksiä oppaaseen, minkä jälkeen opas oli valmis.

7.2 Palaute koulukodin johtoryhmältä

Pyysin palautetta koulukodin laajalta johtoryhmältä tekemästani oppaasta osallistumalla laajan johtoryhmän kokoukseen maaliskuun 2021 alussa. Opas oli lähetetty laajan johtoryhmän jäsenille ennakkoon tutustuttavaksi ja kokouksessa vielä esittelin sen. Johtoryhmän jäsenillä oli mahdollista antaa palautetta ja kehitysehdotuksia suoraan kokouksessa, minkä lisäksi johtoryhmän jäsenet saivat antaa minulle palautetta ja

kehitysehdotuksia oppaasta kokouksen jälkeen sähköpostilla. Koulukodin laajaan johtoryhmään kuuluvat kaikki esimiesasemassa olevat henkilöt, kuten johtaja, rehtori, vastaavat ohjaajat sekä tiiminvetäjät, minkä lisäksi siihen kuuluvat lääkäri, psykologi, sosiaalityöntekijä sekä perhetyöntekijät.

Palaute oppaasta oli positiivista, mutta lisäksi sain myös kehitys- ja muokausehdotuksia oppaan sisällöstä. Opasta pidettiin informatiivisena, selkeänä sekä miellyttävänä ja helppona lukea, minkä lisäksi se nähtiin muun muassa dialogisena sekä vanhempia kannustavana ja heitä arvostavana. Oppaassa todettiin olevan paljon tekstiä, mutta samalla kaikkea sisältöä pidettiin tärkeänä.

Kehitys- ja muutosehdotukset koskivat oppaassa olleita sanamuotoja tai -ilmaisuja sekä muutamien faktojen korjauksia. Olin oppaassa selittänyt muutamien sanojen merkityksen, kuten hoitotiimin ja hoito- ja kasvatussuunnitelman. Koulua koskevista käsitteistä en ollut selittänyt HOJKS:ia, minkä selittämistä pidettiin kuitenkin tarpeellisena. Tämän lisäyksen kirjoitti oppaaseen koulun rehtori, mikä oli mielestäni tärkeä lisä.

Tärkeä huomio oppaasta oli myös se, että se on suunnattu koulukotiin sijoitetun nuoren vanhemmalle eikä yleisesti nuoren läheiselle, kun tilanne voi todellisuudessa olla se, ettei koulukotiin sijoitetulla nuorella ole vanhempia aktiivisesti mukana heidän elämässään vaan nuoren lähin aikuinen saattaa olla esimerkiksi isovanhempi, täti tai setä. Tämän huomion seurauksena muutin oppaan alkutekstiäni ja lisäsin siihen tervehdyksen nuoren läheiselle. En lähtenyt loppuvaiheessa enää muuttamaan koko oppaan nimeä tai oppaan kaikkea sisältöä. Ajattelen, että opas sopii hyvin myös nuoren muulle läheiselle, vaikka se onkin kohdistettu nuoren vanhemmalle.

Olin pyytänyt koulukodin johtoryhmältä myös kuvia käytettäväksi oppaaseen, sillä ensimmäisessä versiossani minulla oli vain omia kuviani ja valtion koulukotien verkkosivuilta otettuja kuvia. Sainkin jonkin verran kuvia, joita kävin läpi ja valitsin sieltä muutaman kuvan opasta piristämään ja arkea kuvaamaan.

7.3 Valmis opas, sen käyttöönotto ja arviointi

Opas valmistui viimeiseen muotoonsa maaliskuun 2021 alkupuolella, minkä jälkeen lähetin oppaan vielä koulukodin johtajalle sekä perhetyöntekijälle, joka toimi ohjaajanani opinnäytetyössäni. Opas hyväksyttiin ja sen todettiin olevan hyvä. Tarkoituksena on, että jatkossa jokainen vanhempi, jonka lapsi sijoitetaan tähän yhteen koulukotiin, saa tämän oppaan itselleen joko paperisena tai sähköisenä versiona.

Valmiista oppaasta tuli lopulta 18-sivuinen, A4-kokoinen tietopaketti, joka piti sisällään tekstiä, kuvia, kaavioita ja taulukoita. Oppaan sisällysluettelo koostui seuraavista aiheista: tärkeimmistä nimistä ja numeroista, koulukodista sijaishuoltopaikkana, hoidosta ja kasvatuksesta, elämästä osastolla, koulunkäynnistä, perhetyöstä, raha-asioista, rajoitustoimenpiteistä, yhteystiedoista sekä tutustumisen arvoisista sivustoista. Näiden lisäksi oppaassa oli kerrottu erikseen tästä yhdestä valtion koulukodista, jonne opas oli tehty. Oppaan lopussa oli myös kohta ”Muistin tueksi”, joka oli muistiinpanoille tarkoitettu sivu.

Valmiista oppaasta olen tehnyt sensuroidun version, joka löytyy tämän opinnäytetyön liitteenä (liite 3). Sensuroidussa versiossa on 17 sivua, sillä olen poistanut yhden sivun, jossa kerrotaan koulukodista, johon tämä opas on tehty, sen osastoista, sijainnista sekä tiloista. Sensuroidussa versiossa olen myös poistanut tekstistä kyseisen koulukodin nimen useammasta kohdasta sekä poistanut kaikki yhteystiedot koulukodista, jottei koulukotia tunnisteta.

Oppaan tekeminen oli innostava projekti, jossa itsekriittisyyteni meinasi kuitenkin ajoittain ottaa vallan ja jarruttaa tekemistäni. Oppaan ulkoasuun ja tekstin muotoiluun olisin voinut käyttää loputtomasti aikaa. Pohdinnassani oli myös jatkuvasti se, miten laajasti oppaassa tulee olla asiat selitettynä, jotta ne ymmärretään, mutta kuinka lyhyesti ne pitäisi kirjoittaa, jotta ne jaksetaan lukea. Päätin kuitenkin, että lukijan vastuulle ja päätettäväksi jää, mitä hän haluaa oppaasta lukea. Tein oppaaseen sisällysluettelon ja sivunumerot tiedon etsimistä helpottamaan.

Oppaasta tuli erilainen, kuin olin alun perin ajatellut, minkä ajattelen olevan vain hyvä asia. Oppaan sisällön ja rakenteen pohjana olivat tutkimustulokset, jotka ohjasivat tekemistäni

paljon. Olisin kaivannut oppaan tekoon enemmän vanhempien kokemuksia, mutta olen tyytyväinen tähänkin, sillä työntekijöiden vastaukset olivat laajoja ja uskon niiden pohjalta rakentuneen kelpo opas. Toivon, että jonain päivänä saadaan kuitenkin vielä vanhempien äänikin kuuluviin. Ajattelen, että opas on monipuolinen, informatiivinen sekä helposti lähestyttävä. Opas on tehty Word-tekstinkäsittelyohjelmalla, joten sitä on myös hyvin helppo päivittää ja muokata, minkä ajattelen olevan tärkeää tulevaisuuden kannalta. Koulukodit ovat olleet jatkuvan muutoksen alla ja ihmettelen, mikäli tämä muutoksien tuuli ei jatkuisi. Tämän vuoksi koenkin tärkeänä päivittämisen helppouden, jottei opas vanhennu ja jää käyttämättä.

8 Tutkimusetiikka ja tutkimuksen luotettavuus

Tein opinnäytteeni valtion koulukodeille, jotka ovat Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisia lastensuojelulaitoksia. Koska tutkimuksen kohteena oli koulukodin henkilökunnan lisäksi koulukodin asiakasperheet, tuli minun saada pääkaupunkiseudun ammattikorkeakoulujen ihmistieteiden eettiseltä toimikunnalta myönteinen lausunto tutkimusetiikan noudattamisesta, jotta pystyin hakemaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselta tutkimuslupaa opinnäytteelleni. Tässä luvussa kerronkin prosessista, jonka kävin saadakseni pääkaupunkiseudun ammattikorkeakoulujen ihmistieteiden eettisen toimikunnan puoltavan lausunnon tutkimukselleni ja yleisesti siitä, mitä tutkimusetiikka on ja mitä se erityisesti oman tutkimukseni kohdalla tarkoitti.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos vaati tutkimuseettistä ennakoarviointia, jotta he voivat myöntää tutkimusluvan opinnäytetyön tekemiselle. Tällaista ennakoarviointia en olisi opinnäytetyölleni tarvinnut, mikäli olisin päätenyt tutkimaan vain koulukodin henkilökunnan näkemyksiä. Halusin kuitenkin tutkia myös koulukotiin sijoitettujen nuorten vanhempien näkemyksiä ja tämän vuoksi tarvitsin tutkimuseettisen ennakoarvioinnin. Syynä tähän oli se, että tutkimuksen kohteena olevat vanhemmat ovat erittäin haavoittuvaisessa asemassa. Tutkimuseettisen ennakoarvioinnin saadakseni minun tuli lähettää pääkaupunkiseudun ammattikorkeakoulujen ihmistieteiden eettiselle toimikunnalle lausuntopyyntö, jossa oli mukana liitteinä tutkimussuunnitelma, aineistonhallintasuunnitelma, tutkittavien tiedote, tutkittavan suostumusasiakirja, tietosuojaseloste ja haastattelurunko.

Lausuntopyyntö piti lähettää viimeistään kaksi viikkoa ennen toimikunnan kokousta, joka oli elokuun lopulla 2020. Tämän jälkeen kesti noin kaksi viikkoa, että sain toimikunnalta vastauksen lausuntooni. Vastauksena sain täydennyspyynnön, mikä piti sisällään suosituksia. Toimikunnassa oli kiinnitetty erityisesti huomiota kaksoisrooliini ja sen mahdolliseen vaikutukseen tutkimuksessa. Tällöin minulla oli ollut vielä ajatuksena, että olisin toteuttanut tutkimukseni teemahaastatteluilla, haastattelemalla koulukotiin sijoitettujen nuorten vanhempia yksilöhaastatteluilla ja koulukodin työntekijöitä ryhmähaastatteluna. Ajatukseni oli, että työntekijöiden ryhmähaastatteluun olisi valittu haastateltavat koulukodin johtajan avustuksella. Täydennyspyynnössä suosituksina olivat:

Tutkijan kaksoisrooliin (sivu 14) ja haastateltavien rekrytointiin tulee kiinnittää erityistä huomiota edellä mainituista eettisistä näkökulmista katsottuna.

Työntekijöiden osallistumisen vapaaehtoisuus on tärkeää; voiko heidän valintansa toteuttaa muuten kuin johtajan suorittamana.

Tutkimusaikatauluun tulee lisätä haastateltavien rekrytointi.

Molempien vanhempien/huoltajien haastattelua suositellaan, mikäli se on mahdollista. Ainakin olisi tutkimuksen tavoitteen näkökulmasta varmistettava, että sekä isien että äitien toiveet huomioidaan.

Opinnäytetyön tekijän kaksoisroolia tulee avata tutkittaville suostumuslomakkeessa vielä paremmin.

Tutkimusaineiston litterointiin ja anonymisointiin tulee kiinnittää erityistä huomiota erityisesti opinnäytetyössä ja oppaassa. Kaikessa raportoinnissa on varmistuttava, että haastateltavia ei voi tunnistaa. Onkin tärkeää, ettei opinnäytetyössä eikä oppaassa julkaista sellaisia epäsuoria tunnisteita, kuten sukupuoli, ikä, suorat lainaukset tai ammatti, joita yhdistelemällä tutkittava voidaan tunnistaa. Tutkimuksen kohteena olevaa koulukotia ei tutkimuksessa myöskään tarvitse mainita (nimi, paikkakunta).

Haastattelupaikasta todetaan, että sen on oltava turvallinen sekä haastateltavalle että haastattelijalle.

Aineiston käsittelystä: Ohjaaja tulee lisätä aineiston käsittelijäksi. Tutkimusaineiston säilytyksessä (mm. säilytysaika) on noudatettava ammattikorkeakoulun ohjeistusta. (I., Gröhn, henkilökohtainen tiedonanto, 27.8.2020)

Tutkimuseettisen toimikunnan täydennyspyyntö sai aikaan tutkimussuunnitelman muutoksen. Päätin tehdä tutkimukseni haastatteluiden sijasta avoimen kyselylomakkeen avulla, joka toteutettaisiin Webropol-kyselyllä. Tutkimuksen tekeminen Webropol-kyselyllä poisti kaikki sellaiset haasteet, jotka teemahaastattelu aiheutti, kuten haasteet anonyymiyden varmistamisessa, litteroinnissa, molempien vanhempien haastatteluissa ja haastateltavien rekrytoinnissa. Lisäksi kyselyn käyttäminen vähensi kaksoisroolini vaikutuksen hyvin pieneksi, sillä en tutkijana kohtaisi vanhempia tutkimusta tehdessäni. Itse en saisi kyselyn kautta millään tavalla selville, kuka vanhempi tai kuka työntekijä on vastannut mitään.

Lähetin tutkimuseettiselle toimikunnalle uuden tutkimussuunnitelmani syyskuun puolessa välissä, jossa olin muuttanut aineistonkeruumenetelmäksi sähköisen, lomakkeella pyydyttävän avoimen kyselyn. Tutkimussuunnitelman mukana oli tutkittavien infokirje. Sain toimikunnan puoltavan lausunnon syyskuun loppupuolella 2020.

Tutkimusta tehdessä kaikkien tulee noudattaa yleisiä eettisiä periaatteita, joita ovat tutkittavien ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, aineellisen ja aineettoman kulttuuriperinnön ja luonnon monimuotoisuuden kunnioittaminen sekä tutkimuksen toteuttaminen niin, ettei siitä aiheudu tutkittaville haittaa, riskejä tai vahinkoa. Lisäksi tulee noudattaa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) laatimia ohjeita hyvästä tieteellisestä käytännöstä. (Metropolia, 2020; Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2019, s. 7) Omassa tutkimuksessani kiinnitin erityistä huomiota ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittamiseen sekä siihen, ettei tutkittavalle aiheudu osallistumisesta haittoja, riskejä tai vahinkoja.

Ihmisiä tutkiessa kohteena on jollakin tavalla aina ihmisen yksityisyys, kuten tässäkin tutkimuksessa. Yksityisyyden sisältöön ja rajoihin vaikuttaa hyvinkin moni asia, kuten muun muassa ikä, sukupuoli sekä kulttuuriset tekijät, mutta myös ihmisen oma persoona. Toiselle jokin asia voi olla arkipäiväinen, kun toiselle se on arkaluontoinen ja yksityinen. (Kuula, 2011,

ss. 75–76.) Huostaanotto ja sijoitus ovat lapselle ja lapsen vanhemmille aina jonkinasteisia kriisejä ja näin ollen voisi ajatella niiden olevan myös arkaluonteisia, vaikeita asioita.

Huostaanotetut nuoret ja heidän vanhempansa ovat hyvin haavoittuvaisessa asemassa ja tämän vuoksi minun tuli olla erittäin tarkka tutkimuksen toteutukseni kanssa. Minun oli alkujaan tarkoitus toteuttaa tutkimus teemahaastatteluilla, mutta arkaluonteisuuden sekä oman kaksoisroolini vuoksi päädyin lopulta toteuttamaan tutkimukseni lomakekyselynä, jossa on yksi avoin kysymys. Tutkimukseen osallistuvat vanhemmat pystyivät valitsemaan, osallistuvatko tutkimukseen vaiko eivät ja kuinka laajasti kysymykseen vastaavat.

Tutkimukseen osallistuvat vanhemmat ja työntekijät pysyivät täysin anonyymeinä eikä vastaajien tunnistaminen ollut mahdollista. Tutkimuksessani tai koko opinnäytetyössäni en mainitse missään kohdassa koulukodin nimeä, mikä lisää anonyymiyden suojaa entisestään.

Avoimessa kysymyksessä ei kysytty arkaluonteisia asioita, joten voidaan olettaa, ettei tutkimukseen osallistuminen aiheuttanut tutkittaville vahinkoa tai harmia. Tutkimukseen osallistumalla pystyi vaikuttamaan koulukodissa tehtävän työn kehittämiseen ja auttamaan seuraavia koulukotiin sijoitettujen nuorten vanhempia.

Tutkimuksen eettisyyttä pohtiessani jouduin pohtimaan kaksoisroolini vaikutusta ja eettisyyttä. Olin nimittäin tutkimuksen tekijänä sosiaalialan opiskelija, mutta myös virkasuhteessa tutkimuksen kohteena olevassa koulukodissa. Tutkimuksen tekohetkellä olin hoitovapaalla virastani ja ollut konkreettisesti pois töistä noin vuoden verran. Tutkimuksen avoimuuden ja luotettavuuden vuoksi kerroin tutkimukseen osallistuville vanhemmille sekä työntekijöille roolini koulukodissa kyselyn alkuinfossa. Kyselyn alussa kerroin myös, mihin tutkimuksen tuloksia käytetään. Aloittaessani tutkimuksen tekoa oli ajatuksena, etten ole vielä palannut töihin kyseiseen koulukotiin. Tilanteet kuitenkin muuttuivat ja tutkimuksen tekohetkellä työskentelin jonkin verran koulukodissa, jossa tutkimusta tein. Pidin kuitenkin tutkimuksen teon sekä työnteon erillään toisistaan enkä esimerkiksi itse ottanut yhteyttä nuorten vanhempiin motivoidakseni heitä vastaamaan kyselyyn vaan yritin välittää tietoa muille työntekijöille, että he motivoisivat vanhempia vastaamaan.

Vastaukset saatuani ja niitä tarkasteltuani huomasin, että kaksoisroolillani on varmasti kuitenkin ollut pieni vaikutus vastausten sisältöön. Jotkut vastauksista olivat lyhyitä eikä esiin

tuotuja asioita avattu ehkä niin laajasti kuin uskoisin niitä avattavan, jos tutkimuksen tekijänä olisi henkilö, jolle koulukotimaailma tai juuri tämä koulukoti olisi täysin vieras.

9 Johtopäätökset

Kojon (2012, s. 7) pro gradu -tutkielmassa ”Vanhempien kokemuksia sosiaalisesta tuesta huostaanoton jälkeen” kerrotaan vanhempien kokeneen huostaanottotilanteessa jääneensä yksin vailla riittävää tukea, mikä puolestaan on saattanut johtaa entistä vaikeampaan elämäntilanteeseen. Vanhemmat olisivat kaivanneet etenkin huostaanoton yhteydessä kriisi- ja keskusteluapua sekä tukea ja ymmärrystä. (Kojon, 2012, s. 7.) Ajattelen, että opinnäytetyöni tavoitteena ja tarkoituksena on ollut vastata juuri tähän tarpeeseen.

Opinnäytetyöni tutkimuksen tavoitteena oli selvittää koulukotiin sijoitettujen nuorten vanhempien sekä koulukodin työntekijöiden kokemuksia siitä, minkälaista tietoa vanhempien tulisi saada koulukotisijoituksen alussa. Ajatuksenani oli, että erityisesti vanhempien kokemusten ja kertomusten kautta saataisiin ymmärrystä siitä, mitä oikeasti pitäisi vanhempien oppaassa olla. Vastauksia tuli vain yhdeltä vanhemmalta eikä näin pienen aineiston pohjalta voi johtopäätöksiä tehdä. Vastauksia siihen, mitä vanhemmat todellisuudessa tarvitsisivat, ei tullut. Koulukodin työntekijöiltä vastauksia tuli kiitettävästi, mutta nämä eivät tietenkään ole verrattavissa vanhempien vastauksiin.

Koulukotiin sijoitetun nuoren vanhemmille ei ole oppaita aiemmin tehty eikä tutkimusta siitä, minkälaista tietoa koulukotiin sijoitetun nuoren vanhemmat kaipaisivat. Oppaita lastensuojelulaitoksiin on opinnäytetöinä kuin myös kuntien ja järjestöjen toimesta kuitenkin tehty. Aronojan ja Koiviston (2019) ja Mattilan ja Uusaron (2018) tekemät opinnäytetyöt ovat sisällöltään hyvin erilaisia kuin tekemäni opinnäytetyö ja opas. Voikukkia-vanhemmat ovat tehneet oppaan sijoitetun tai huostaanotetun lapsen vanhemmalle, mikä on myös hyvin erilainen kuin minun tekemäni opas. Oppaissa on kuitenkin joitain samoja elementtejä kuin omassani, kuten käsitteiden auki selittämistä sekä sivustoja, joihin kannattaa tutustua. (Aronoja & Koivisto, 2019; Mattila & Uusaro, 2018; Kasper ry., n.d.)

10 Pohdinta

Toiminnallisen opinnäytteeni tavoitteena oli kehittää koulukodissa tarjottavaa perhetyötä siten, että vanhempien tietoisuutta lisätään. Tarkoitukseni oli tehdä opas tutkimuksen tulosten pohjalta ja tavoitteena oli, että opas tekisi koulukotisijoituksen alusta hieman helpomman vanhemmille ja auttaisi perhetyön käynnistymistä. Avaan seuraavassa pohdintojani siitä, kuinka onnistuin opinnäytetyön tavoitteessani, mikä kaikki ei mennyt opinnäytteesäni aivan suunnitelmien mukaan, mitä tästä opin, mitä tekisin ensi kerralla toisin ja miten opinnäytettäni voisi jatkojalostaa.

Opinnäytteeni oli toiminnallinen opinnäytetyö, jonka tuotoksena syntyi opas koulukotiin sijoitetun nuoren vanhemmalle. Oppaan sisältö rakentui teemoista, jotka nousivat esiin tutkimustuloksista. Tutkimus toteutettiin sähköisesti, lomakkeella pyydetyllä avoimella kysymyksellä. Tavoitteenani oli, että saisin vähintään viideltä vanhemmalta ja viideltä työntekijältä vastauksen kyselyyn. Työntekijöiden osalta tämä tavoite ylittyi, kun taas vanhempien osalta reilusti alittui. Kokonaisvastausten määrä oli suurempi kuin asettamani tavoitteeni ja mikä tärkeintä, vastausten sisällöt olivat sen verran laajat ja monipuoliset, että niistä oli mahdollista tehdä analyysia ja niiden pohjalta rakentaa opasta. Olen opinnäytetyön tutkimukselliseen osioon pettynyt, sillä en saanut koulukotiin sijoitettujen nuorten vanhemmilta kuin vain yhden vastauksen. Tämän opinnäytetyön aiheen valitessani tärkein ajatukseni oli saada vanhempien ääni kuuluviin ja päästä vastaamaan vanhempien toiveisiin ja todellisiin tarpeisiin. Yhden vastauksen pohjalta en voi kuitenkaan väittää tämän tavoitteen toteutuneen. Työntekijöiltä sain kuitenkin monipuolisia ja laajoja vastauksia, mikä mahdollisti kuitenkin oppaan teon. Uskoisin, että opas saavutti kuitenkin sen tavoitteen, että sen avulla saadaan vanhempien tietoisuutta lisättyä ja tämän toivottavasti helpottavan sijoituksen alkuvaihetta ja perhetyön käynnistymistä.

Olen pohtinut paljon sitä, miksi vanhempien vastauksia tuli näin olematon määrä. Olen päätenyt siihen, ettei kyse välttämättä ollut vanhempien motivaation puutteesta vaan monista muista tekijöistä. Uskon, että olisin saanut enemmän vanhempia osallistumaan tutkimukseeni, mikäli olisin voinut toteuttaa sen alkuperäisellä tavalla eli teemahaastattelun menetelmällä. Toisaalta uskon, että olisin myös saanut enemmän vanhempia osallistumaan tähän kyselyllä toteutettuun tutkimukseeni, mikäli olisin pohtinut vieläkin enemmän sitä,

kuinka informoin koulukodin henkilökuntaa tutkimuksesta ja kyselyyn vastaamisesta sekä kuinka saan työntekijät riittävän motivoituneiksi vastaamaan itse ja motivoimaan myös vanhempia vastaamaan kyselyyn. Itse en voinut suoraan olla yhteydessä vanhempiin, jottei minulle syntyisi mitään henkilörekisteriä. Jälkikäteen ajateltuna minun olisi siis pitänyt varmastikin käyttää enemmän aikaa tutkimukseen osallistuvien saamiseen. Mikäli tekisin kyselyn uudelleen, pyytäisin saada joko osallistua jokaisen osaston työryhmän kokoukseen hetkeksi, jotta informoisin tutkimuksesta tai pyytäisin saada esitellä tutkimusta ja kyselyä laajan johtoryhmän kokouksessa, jossa on jokaisen osaston lähiesimiehet ja koulukodin perhetyöntekijät paikalla. Näiden toimien avulla lisäisin työntekijöiden tietoisuutta tutkimuksesta ja sen tavoitteesta, mikä toivottavasti vaikuttaisi vanhempien motivoimiseen.

Kyselyn ajankohta ei ehkä jälkikäteen ajateltuna ollut myöskään paras mahdollinen, sillä vastaamisaika alkoi joulukuun alusta. Joulukuu on varmasti useassa perheessä kiireisempää aikaa, jolloin mielessä voi pyöriä paljon muut asiat kuin se, että vastaisi koulukotisijoituksen alkua koskevaan kyselyyn. Ajankohdan lisäksi olen miettinyt sitä, olisiko minun pitänyt muotoilla esitetty kysymys hieman eri tavalla. Uskon kuitenkin, ettei ajankohta tai esitetyn kysymyksen muoto ollut tilanteessa ratkaisevinta vaan nimenomaan motivoinnilla oli isoin merkitys. Vastaaminen oli nimittäin mielestäni tehty varsin helpoksi, sillä kyselyyn olisi voinut vastata puhelimellakin ja vastaukseksi olisi riittänyt lyhytkin vastaus.

Tutkimukseni teossa meni useampi kohta eri tavalla kuin alun perin ajattelin. Opinnäytetyöni tutkimusluvan saaminen oli ajateltua monimutkaisempi prosessi, sillä minun tuli saada tutkimuslupa opinnäytteeseen Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta ja luvan saaminen edellytti tutkimuseettisen toimikunnan myöntävää lausuntoa tutkimuseettikan toteutumisesta. Tähän en ollut opinnäytetyötä aloittaessani varautunut. Tutkimuseettisen lausunnon saamisen prosessi oli opettavainen, mutta se myös pitkitti opinnäytetyön tekoani huomattavan paljon. Alkuperäinen suunnitelmani oli saada tutkimuksellinen osuus valmiiksi kesän 2020 aikana, mutta tutkimuseettisen lausunnon saamisen vuoksi aikataulu venyi tästä noin puoli vuotta. Jouduin myös muuttamaan tutkimusaineiston hankinnan menetelmää eli toisin sanoen tekemään tutkimussuunnitelmani suurelta osin uudestaan.

Alun perin tarkoitukseni oli kerätä aineisto teemahaastatteluin. Uskon edelleen, että haastatteluilla olisin saanut useamman vanhemman vastaamaan ja myös työntekijät

vastaamaan laajemmin. Kysely oli tässä hetkessä ainoa järkevä vaihtoehto, muttei se ehkä kuitenkaan ollut informatiivisin ja tuottavin, varsinkaan vanhempia ajatellen. Työntekijöiden vastaukset olivat kuitenkin sen verran monipuolisia, että sain niiden avulla rakennettua oppaan melko helposti.

Opin tämän projektin kautta moniakin asioita ehkä juuri siksi, kun kaikki ei mennyt niin kuin olin alun perin suunnitellut. Opin pohtimaan tutkimusten eettisyyttä laajemmin, ja toisaalta opin erittäin hyvin sen, että asiat eivät tapahdu aina niin nopeasti kuin itse toivoisi ja ajattelisi. Koin suunnitelleeni opinnäytetyöni tekemistä hyvin laajasti ja tarkkaan ennen sen toteuttamista, mutta kuitenkin jälkikäteen ajateltuna olisin voinut käyttää suunnittelutyöhön vieläkin enemmän aikaa.

Toivon todella, että tekemäni opas hyödyttäisi vanhempia edes hieman sijoituksen alussa. Jatkojalustuksen ideaa pohtiessani olisi mielenkiintoista tutkia vanhempien kokemuksia oppaasta nyt, kun sellainen on tehty. Haluaisin tietää erityisesti, mitä ajatuksia opas vanhemmissa herättää, miten hyvin opas vastaa vanhempien tarpeeseen ja miten opas vaikuttaa työskentelyyn perheen kanssa. Ajattelen, että vanhemmilta ja myös työntekijöiltä voisi kysyä, mitä mieltä he ovat oppaasta, mikä siinä on erityisen hyvää ja mitä siitä jää puuttumaan, mitä he vielä kaipaivat. Työntekijöiltä voisi myös selvittää sitä, mitkä heidän kokemuksensa oppaan hyödyllisyydestä ovat, miten he itse kokevat oppaan käytön sekä miten opas on vaikuttanut työskentelyyn koulukodissa.

Lähteet

- Aronoja, J. & Koivisto, M. (2019). *Opas huostaanotettujen lasten vanhemmille* (opinnäytetyö, Turun ammattikorkeakoulu). <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201902031879>
- Espoo. (2017). Opas sinulle, jonka perhettä koskettaa lapsen sijoitus tai huostaanotto. PDF-tiedosto. <https://www.espoo.fi/lastensuojelu>
- Forsell, M., Kuoppala, T. & Säkkinen, S. (2020). Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. *Lastensuojelu 2019. Tilastoraportti 28/2020*. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020070146531>
- Godzinsky, V. (2012). *Huostaanottoasiat hallinto-oikeuksissa. Tutkimus tahdonvastaisten huostaanottojen päätöksentekomenettelystä*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 260. <http://hdl.handle.net/10138/152485>
- Harrikari, T. (2019). *Lastensuojelun historia. Tutkielma oikeussäätelystä, kulttuurisista kerrostumista ja hallinnan murroksista*. Vastapaino.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2000). *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus.
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (2012). *Kategoriat, kulttuuri & moraalit: johdatus kategoria-analyysiin*. Vastapaino.
- Juhila, K. (n.d.). *Kategoria-analyysi*. Tieto-arkisto. Tampereen yliopisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvaliteoreettiset-metodologiset-viitekehykset/kategoria-analyysi/>
- Karjalainen, R., Forsberg, H. & Linnas, H. (2012). *Lapsi ja lastensuojelu käytännössä*. Teoksessa A., Söderholm, & S., Kivitiie-Kallio (toim.). *Lapsen kaltoinkohtelu* (ss. 289-295). Bookwell Oy.
- Kasper. (n.d.) Kasvatus- ja perheneuvonta ry. *Huostaanotto kriisinä*. <https://suomenkasper.fi/lastensuojelu/vanhemmat/huostaanotto-kriisina/>
- Kojo, R. (2012). *Vanhempien kokemuksia sosiaalisesta tuesta huostaanoton jälkeen* [pro gradu -tutkielma, Lapin yliopisto]. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-201301251006>

Kuula, A. (2011). *Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Vastapaino.

Laki Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisista lastensuojeluyksiköistä 1379/2010.

<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101379>

Lastensuojelu.info. (n.d.). *Tietoa lastensuojelusta*. <https://www.lastensuojelu.info/>

Lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmä. (2020). *Lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän loppuraportti*. Sosiaali- ja terveysministeriö.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-7164-6>

LSL 417/2007. Lastensuojelulaki. <http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Mahkonen, S. (2010). *Lastensuojelu ja laki*. Edita Prima Oy.

Manninen, M. (2013). *Koulukotiin sijoitettujen nuorten psykiatrinen oirekuva ja ennuste* (Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimuksia 112) [väitöskirja, Helsingin yliopisto]

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-968-8>

Mattila, M. & Uusaro, E. (2018). *Vanhemmuus ei pääty huostaanottoon – Opas Maksilankadun lastenkotiin sijoitetun lapsen vanhemmille* (opinnäytetyö, Turun ammattikorkeakoulu) <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2018120720496>

Metropolia. (2020). *Ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi pääkaupunkiseudun ammattikorkeakouluissa*. <https://www.metropolia.fi/fi/tutkimus-kehitys-ja-innovaatiot/eettinen-toimikunta>

Mielenterveyslaki 1116/1990. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1990/19901116>

MLL (n.d). *Vanhempainnetti*. <https://www.mll.fi/vanhemmille/>

Pekkarinen, E. (2017). *Koulukoti muutoksessa. Selvitys koulukotien asemasta ja tehtävästä*.

Nuorisotutkimusverkosto/ nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 110.

<https://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisut/verkkokauppa/verkkojulkaisut/1510-koulukoti-muutoksessa>

Pitkänen, M. (2011). *Vastuun paikka! Vanhempien tukeminen lapsen huostaanotossa*. Socca ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja nro 26.

[http://www.socca.fi/julkaisut/julkaisusarja/vastuun_paikka! -
vanhempien tukeminen lapsen huostaanotossa.381.shtml](http://www.socca.fi/julkaisut/julkaisusarja/vastuun_paikka!_-_vanhempien_tukeminen_lapsen_huostaanotossa.381.shtml)

Pösö, T. (2010). *Havaintoja suomalaisen lastensuojelun institutionaalisesta rajasta 1.*

<https://journal.fi/janus/article/view/50583/15324>

Rentola, M. (2008). Hyvä opas. Teoksessa R. Jussila, E., Ojanen & T., Tuominen (toim.), *Tieto kirjaksi* (ss. 92–107). Kansanvalistusseura.

Räty, T. (2019). *Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen*. 4., uudistettu painos. Edita Publishing Oy.

STM. (2020). Sosiaali- ja terveysministeriö. *Lastensuojelulain muutokset 1.1.2020.*

<https://stm.fi/lastensuojelulain-muutokset>

THL. (2020). *Opas henkilölle, jonka perhettä koskettaa lapsen tai nuoren sijoitus kodin*

ulkopuolelle. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-](https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto/tyoskentely-lapsen-ja-laheisten-kanssa-huostaanottovaiheessa#Oppaita%20lapselle%20ja%20vanhemmalle)

[kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto/tyoskentely-lapsen-ja-laheisten-kanssa-](https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto/tyoskentely-lapsen-ja-laheisten-kanssa-huostaanottovaiheessa#Oppaita%20lapselle%20ja%20vanhemmalle)

[huostaanottovaiheessa#Oppaita%20lapselle%20ja%20vanhemmalle](https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto/tyoskentely-lapsen-ja-laheisten-kanssa-huostaanottovaiheessa#Oppaita%20lapselle%20ja%20vanhemmalle)

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa.*

<https://tenk.fi/fi/eettinen-ennakoarviointi/ihmistieteiden-eettinen-ennakoarviointi>

Valtion koulukodit (2021a). *Valtion koulukodit*. [https://valtioneuvostonkoulukodit.fi/yksikot-ja-](https://valtioneuvostonkoulukodit.fi/yksikot-ja-yhteystiedot/valtioneuvoston-koulukodit/)

[yhteystiedot/valtioneuvoston-koulukodit/](https://valtioneuvostonkoulukodit.fi/yksikot-ja-yhteystiedot/valtioneuvoston-koulukodit/)

Valtion koulukodit (2021b). *Henkilöstön koulutukset*. [https://valtioneuvostonkoulukodit.fi/tutkimus-](https://valtioneuvostonkoulukodit.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/henkiloston-koulutukset/)

[ja-kehittaminen/henkiloston-koulutukset/](https://valtioneuvostonkoulukodit.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/henkiloston-koulutukset/)

Vilkkä, H. & Airaksinen, T. (2003). *Toiminnallinen opinnäytetyö*. Tammi.

Liite 1: Koulukotisijoituksen alku vanhempien näkökulmasta -kysely**Koulukotisijoituksen alku vanhempien näkökulmasta**

Hei!

Toivon, että otat osaa tutkimukseeni, joka käsittelee koulukotisijoituksen alkuvaihetta. Kysely pitää sisällään ainoastaan yhden kysymyksen. Tutkimuksen tuloksien pohjalta rakennan oppaan teille vanhemmille, joiden nuori on juuri sijoitettu koulukotiin. Vastaamalla tähän voit siis tehdä muiden vanhempien koulukotisijoituksen alusta hieman helpomman, kun oppaan sisältö voisi vastata juuri niitä asioita, mitä te vanhemmat kaipaisitte ja tarvitsisitte. Ilman teidän vanhempien ääntä ei oppaasta voi millään tulla sellaista, joka vastaisi juuri teidän tarpeitanne. Toivottavasti sinulla on siis hetki aikaa kirjoittaa ajatuksistasi.

Tämä tutkimus ja sen tuloksien pohjalta tehtävä opas on osa Hämeenlinnan ammattikorkeakoulussa suorittamaani sosiaalialan opinnäytetyötä. Olen tämän tutkimuksen teon lisäksi myös virkasuhteessa Valtion koulukodeilla, joka on opinnäytetyön tilaajana. Olen itse työskennellyt Valtion koulukodeilla vuodesta 2014 lähtien, mutta ollut syksystä 2019 lähtien ensin äitiyslomalla ja nyt hoitovapaalla. Tämän tutkimuksen teko, sen tulokset ja oppaan rakentaminen ovat täysin erillään virkasuhteestani. En tee opinnäytetyötäni virkamiehenä vaan opiskelijana. Tutkimuksen tuloksista raportoin opinnäytetyössäni ryhmätasolla eikä kukaan tutkimuksen vastaaja tule olemaan tunnistettavissa.

Tämä tutkimus toteutetaan täysin anonymisti. En pyydä sinulta nimeä, paikkakuntaa, sukupuolta tai mitään, millä sinut voisi tunnistaa. Toivon, ettet myöskään itse kirjoittaisi vastauksessasi sellaisia tietoja, joista sinut voisi helposti tunnistaa.

Kirjoitettaessa sinun ei tarvitse huolehtia oikeinkirjoituksesta, mutta toivon, ettet kirjoittaisi ranskalaisin viivoin vaan kokonaisin lausein.

Vastaamalla tähän kyselyyn annat suostumuksen vastauksesi käyttämiseen tutkimuksessa anonymiminä ja luottamuksellisesti.

Kiitos paljon vastaamisesta,

Paula Nordström

1. Kirjoita nimettömänä vapaasti kertomuksen muodossa, millaisia asioita olisit halunnut käsiteltävän sijoituksen alkuvaiheessa sinun näkökulmastasi vanhempana?

Liite 2: Koulukotisijoituksen alku työntekijän näkökulmasta -kysely**Koulukotisijoituksen alku työntekijän näkökulmasta**

Hei!

Toivon, että otat osaa tutkimukseeni, joka käsittelee koulukotisijoituksen alkuvaihetta. Kysely pitää sisällään ainoastaan yhden kysymyksen. Tutkimuksen tuloksien pohjalta rakennan oppaan koulukotiin sijoitettujen nuorten vanhemmille. Vastaamalla tähän kyselyyn voit siis omalta osaltasi vaikuttaa siihen, että opas olisi sisällöltään riittävän monipuolinen ja tietenkin hyödyllinen. Toivon, että hyödyllinen opas helpottaisi vanhempien kanssa tehtävää perhetyötä heidän saadessaan sijoituksen alkuvaiheessa heti riittävän informaation, avun ja tuen. Tutkimukseni pitää sisällään teidän työntekijöiden kyselyn lisäksi kyselyn vanhemmille, jotta vanhempien ääni saataisiin myös kuuluviin.

Tämä tutkimus ja sen tuloksien pohjalta tehtävä opas on osa Hämeenlinnan ammattikorkeakoulussa suorittamaani sosiaalialan opinnäytetyötä. Opinnäytetyön tilaajana on luonnollisesti Valtion koulukodit, jossa olen myös virkasuhteessa. Olen työskennellyt Valtion koulukodeilla vuodesta 2014 lähtien, mutta ollut syksystä 2019 lähtien ensin äitiyslomalla ja nyt hoitovapaalla. Tämän tutkimuksen teko, sen tulokset ja oppaan rakentaminen ovat täysin erillään virkasuhteestani. En tee opinnäytetyötäni virkamiehenä vaan opiskelijana. Tutkimuksen tuloksista raportoin opinnäytetyössäni ryhmätasolla eikä kukaan tutkimuksen vastaaja tule olemaan tunnistettavissa.

Tämä tutkimus toteutetaan täysin anonyymisti. En pyydä sinulta nimeä, paikkakuntaa, sukupuolta tai mitään, millä sinut voisi tunnistaa. Toivon, ettet myöskään itse kirjoittaisi vastauksessasi sellaisia tietoja, joista sinut tai esimerkiksi koulukodin asiakkaat voisi helposti tunnistaa.

Kirjoitettaessa sinun ei tarvitse huolehtia oikeinkirjoituksesta, mutta toivon, ettet kirjoittaisi ranskalaisin viivoin vaan kokonaisin lausein.

Vastaamalla tähän kyselyyn annat suostumuksen vastauksesi käyttämiseen tutkimuksessa anonyyminä ja luottamuksellisesti.

Kiitos paljon vastaamisesta,

Paula Nordström

1. Kirjoita nimettömänä vapaasti kertomuksen muodossa, millaisia asioita tulisi sisältyä sijoituksen alkuvaiheessa vanhemmille annettavaan oppaaseen?

31.3.2021

Koulukotiin sijoitetun nuoren

VANHEMMAN OPAS

Hei vanhempi tai muu nuoren läheinen!

Kädessäsi on tietopaketti, jonka tavoitteena on antaa sinulle tietoa koulukodista, sen tarjoamasta hoidosta ja kasvatuksesta ja ehkä vähän muustakin.

Sijoitus uuteen paikkaan ei ole nuorelle eikä vanhemmallekaan ikinä helppo asia, oli tämä sijoitus sitten toinen tai kymmenes. Kaikki on uutta: paikka, ihmiset, käytänteet jne. Paljon on alkuun muistettavaa ja opittavaa.

Toivottavasti tämä paketti auttaa edes hieman sijoituksen alun myllerryksessä ja ehkä sijoituksen edetessäkin. Muista, että voit aina kysyä koulukodin henkilökunnalta, kun jokin asia askarruttaa 😊

Kuvat © Paula Nordström

31.3.2021

Oppaan sisältö:

Tärkeimmät nimet ja numerot.....	3
Koulukoti sijaishuoltopaikkana.....	4
Hoito ja kasvatus	5
Elämä osastolla.....	7
Koulunkäynti	9
Perhetyö.....	10
Raha-asioita.....	11
Rajoitustoimenpiteet.....	12
Yhteystietoja	15
Muistin tueksi.....	16
Tutustumisen arvoisia sivustoja.....	17

31.3.2021

Tärkeimmät nimet ja numerot

Lapsesi osasto:

Osaston puhelinnumerot:

Lapsesi omaohjaajat:

Muut ohjaajat:

Osaston tiiminvetäjä:

Osaston vastaava ohjaaja:

Perhetyöntekijä:

Psykologi:

Nuorisopsykiatri:

Omaopettaja:

Koulunkäynninohjaaja:

Osoite

**Valtion
koulukodit**

31.3.2021

Koulukoti sijaishuoltopaikkana

Kuva: www.valtionkoulukodit.fi

Miten valtion koulukoti eroaa monista muista laitoksista?

- ❖ Valtion koulukodit ovat Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) alaisia lastensuojeluyksiköitä, jota koskee oma lainsäädäntönsä: laki terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisista lastensuojeluyksiköistä (30.12.2010/1379). Koulukotien toiminnan ohjaamisesta, johtamisesta ja valvonnasta vastaa Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- ❖ Koulukoti on sijaishuoltopaikka, jossa nuoret ovat iältään 13–17-vuotiaita. Hoito on siis keskittynyt teini-ikäisiin.
- ❖ Koulukodin laitosalueelta löytyy oma koulu, jota nuoret pääsääntöisesti käyvät. Koulussa annetaan vaativaa erityisen tuen perusopetusta 4–6 oppilaan pienryhmissä. Koululla on myös mahdollisuus tarjota lisäopetusta.
- ❖ Koulukodissa henkilökuntaa on enemmän kuin lain vaatiman vähimmäismäärän verran.
- ❖ Koulukotien toiminta on voittoa tavoittelematonta.
- ❖ Koulukodeista löytyy hyvin moniammatillinen henkilökunta, jota koulutetaan säännöllisesti. Kaikki koulukodin ohjaajat ovat korkeakoulutettuja.
- ❖ Koulukoteja on Suomessa seitsemän, joista viisi on valtion koulukoteja: Vuorela (Vihti), Sairila (Mikkeli), Sippola (Kouvola), Liminka (Liminka) ja Lagmansgården (Pännäinen).

31.3.2021

Hoito ja kasvat

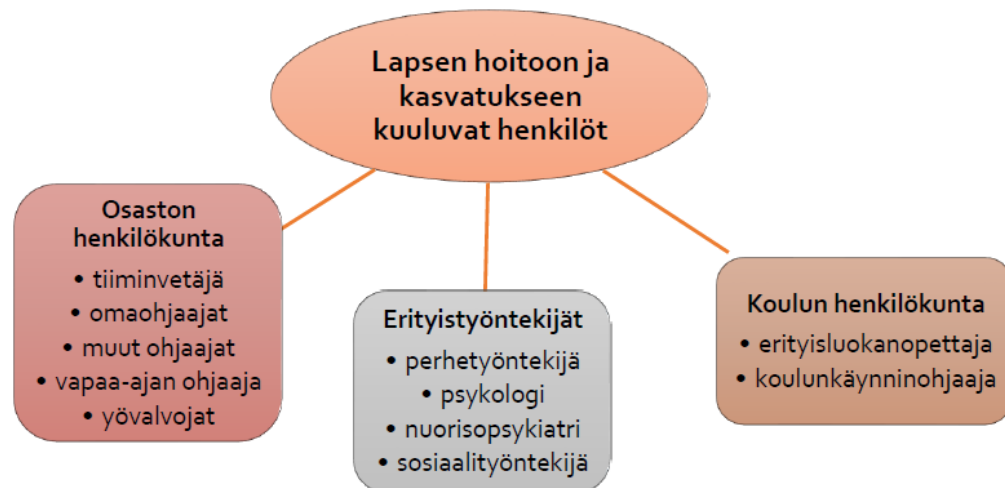
Minkäläistä hoitoa nuoren on mahdollista saada koulukodissa?

- ❖ Vahvaa tukea koulunkäyntiin
- ❖ Vahvaa tukea ja huolenpitoa arjen asioissa
- ❖ Tiivistä omaohjaajatyöskentelyä sekä muuta yksilötyöskentelyä
- ❖ Koulukodin psykologin tapaamisia
- ❖ Koulukodin nuorisopsykiatrin tapaamisia
- ❖ Perhetyötä koko perheen kesken
- ❖ Koulukodin ulkopuolista apua, kuten nuorisopsykiatrisen poliklinikan käyntejä, seksuaalivointia, päihdepsykiatrista apua jne.

Minkäläisellä koulutustaustalla työntekijät ovat?

Koulukodin hoito- ja kasvatushenkilöstöön kuuluu johtaja, apulaisrehtori, sosiaalityöntekijä, nuorisopsykiatri, psykologi, perhetyöntekijöitä, erityisluokanopettajia, koulunkäynninohjaajia, vastaavia ohjaajia, tiiminvetäjiä, ohjaajia, vapaa-ajanohjaajia ja yövalvoja. Näiden lisäksi koulukodissa työskentelee keittiöhenkilökuntaa, kiinteistöhoitaja ja taloussuunnittelija.

Koulukodin henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista on säädetty laissa "Laki Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisista lastensuojeluyksiköistä". Lain mukaan koulukodissa työskentelevien ohjaajien tulee olla korkeakoulutettuja. Osaston ohjaajat ovat koulutukseltaan sosionomeja, yhteisöpedagogeja, (psykiatrisia)sairaanhoitajia ja toimintaterapeutteja. Koko koulukodin henkilökuntaa koulutetaan säännöllisesti, jotta henkilökunnalla olisi mahdollisimman hyvät edellytykset laadukkaan hoidon ja kasvatuksen toteuttamiseen.

31.3.2021

SANASTOA:

Hoitotiimi: Tapaaminen, jossa kokoontuvat nuori, omaohjaaja, perhetyöntekijä / tiiminvetäjä sekä tarvittaessa opettaja, psykologi, psykiatri tai joku muu hoito- ja kasvatushenkilöstöön kuuluva henkilö. Hoitotiimissä keskustellaan ajankohtaisista ja yksilöllisistä asioista ja siinä luodaan yhdessä tavoitteita. Hoitotiimi pidetään kerran kuukaudessa, kerran kahdessa viikossa tai kerran viikossa osastosta ja nuoren tilanteesta riippuen.

Hoito- ja kasvatussuunnitelma: Hoito- ja kasvatushenkilöstön (yleensä omaohjaajan) tekemä, mahdollisimman konkreettinen suunnitelma, joka tukee sosiaalityöntekijän tekemää asiakassuunnitelmaa. Suunnitelmassa on tarkoituksena kuvata nykyhetkeä sekä asetettuja tavoitteita. Tavoitteena on tehdä suunnitelmaa yhdessä nuoren sekä vanhemman kanssa yhteistyönä. Suunnitelmaa päivitetään jatkuvasti.

Asiakassuunnitelma: Sosiaalityöntekijän tekemä suunnitelma nuoren ja perheen tämänhetkisestä tilanteesta ja tuen tarpeesta sekä tavoitteista tulevaisuuden suhteen. Asiakassuunnitelmaa tulee tarkastella uudelleen aina, kun tilanteet olennaisesti muuttuvat, kuitenkin vähintään kerran vuodessa.

HOJKS-palaveri: Koulun oppilaalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Erityisluokanopettaja vastaa HOJKS:n laadinnasta ja arvioinnista. HOJKS laaditaan yhteistyössä nuoren, vanhemman ja moniammatillisen tiimin jäsenten kanssa. HOJKS:aan kirjataan mm. oppilaan vahvuudet, tuen tarpeet opiskelulle, pedagogiset järjestelyt, oppiaineiden arviointi ja asetetaan tavoitteita oppimisen, sosiaalisten taitojen ja tunne-elämän taitojen näkökulmasta. HOJKS-palaveri järjestetään vähintään 2 kertaa lukuvuodessa.

Kuvat © Paula Nordström

31.3.2021

Elämä osastolla

Millaista arki osastolla on?

Arki osastolla rakentuu koulunkäynnin, osaston toiminnan, velvollisuuksien ja vapaa-ajan ympärille. Kouluajan ulkopuolella nuoren on mahdollista osallistua (ja joihinkin velvoitetaan osallistumaan) koulukodin ryhmätoimintoihin, kuten liikuntakerhoon, bändikerhoon sekä osaston viikoittaiseen ryhmään. Ryhmien lisäksi jokaisella nuorella on säännöllisesti yksilöaikaa / omaohjaaja-aikaa aikuisen kanssa. Nuoren on mahdollista myös ulkoilla päivittäin tavaten muita nuoria koulukodin piha-alueella tai sovitusti sen ulkopuolella.

Osastolla on kerran viikossa siivouspäivä, jolloin nuori siivoaa oman huoneensa sekä viikoittain vaihtuvan siivousalueen. Nuoren kanssa harjoitellaan myös ruuanlaittoa ja omien asioiden hoitamista.

Koulukodissa syödään viisi kertaa päivässä perinteistä kotiruokaa. Koulussa ruuan valmistaa koulun emännät alusta loppuun ja osastolla ohjaajat, mahdollisesti yhdessä nuorten kanssa. Nuorta tuetaan säännölliseen ja terveelliseen ruokarytmiin. Ruokaa syödään valmiiksi suunnitellun ruokalistan mukaan. Ruokalista on nähtävillä osastolla ja koulurakennuksessa.

Miten nuoret asuvat?

Jokaisella nuorella on oma huone, jossa on ainakin sänky, kirjoituspöytä ja säilytystilaa vaatteille sekä kodin tekstiilejä (verhot, matto, vuodevaatteet). Osalla osastoista nuorilla on huoneessaan myös oma suihku ja vessa. Jokaisella osastolla on mahdollisuus saunomiseen. Omaan huoneeseen on mahdollista tuoda omia huonekaluja ja sisustaa sitä mieleisekseen. Asiasta on kuitenkin hyvä keskustella osaston henkilökunnan kanssa ennen kuin suurempia huonekaluja tuo paikalle.

Mikä on kiellettyä?

- ❖ nikotiinituotteet ja niiden käyttöön kuuluvat välineet
- ❖ huumeet ja niihin rinnastettavat lääkkeet
- ❖ paloturvallisuutta vaarantavat aineet ja esineet, esim. ponnekaasulliset dödöt, tulitikut...
- ❖ pelit, joissa ikäraja on korkeampi kuin nuoren ikä
- ❖ omaa / muiden turvallisuutta vaarantavat esineet, kuten teräaseet

- ❖ kaikenlainen väkivalta. Kaikkeen väkivaltaan puututaan ja väkivallanteoista tehdään myös matalla kynnyksellä rikosilmoitus poliisille.
- ❖ kaikenlainen kiusaaminen. Kaikkeen kiusaamiseen puututaan.

31.3.2021

Kaikilla osastoilla on viikko-ohjelma, jota noudatetaan. Osaston viikko-ohjelmaa täydentää nuoren omat menot, kuten psykologin tai nuorisopsykiatrin tapaamiset, hoitaja-, lääkäri-, ehkäisyneuvola-ajat yms. sekä mahdolliset omat harrastukset.

Erityisen huolenpidon osastolla viikko-ohjelma on hyvin erilainen eikä sieltä ole pääasiassa käyntejä koulukodin alueen ulkopuolelle. Erityisen huolenpidon osastolta voit kysyä heidän tarkempaa viikko-ohjelmaansa.

Tässä on esimerkki osaston viikko-ohjelmasta:

Klo	Maanantai	Tiistai	Keskiviikko	Torstai	Perjantai
8.20	Herätys & aamupala	Herätys & aamupala	Herätys & aamupala	Herätys & aamupala	Herätys & aamupala
9.00–14.30	Koulupäivä	Koulupäivä	Koulupäivä	Koulupäivä	Koulupäivä
13.00–15.00			Hoitotiimit		
14.30–15.00	Välipala	Välipala	Välipala	Välipala	Välipala
15.00–15.45	Läksytunti	Läksytunti	Läksytunti	Läksytunti	Kotiin?
15.45 →	Ulkoilu-aika alkaa	Ulkoilu-aika alkaa	Ulkoilu-aika alkaa	Ulkoilu-aika alkaa	Ulkoilu-aika alkaa
15.45 →	Liikuntakerho	Bändikerho		Oman huoneen ja alueen siivous	
		Yksilöajat			
17.00–18.00	Päivällinen	Päivällinen	Päivällinen	Päivällinen	Päivällinen
18.00–19.30		Yksilöajat	Ryhmätoiminta	Yksilöajat	
19.30–20.30	Iltapala	Iltapala	Iltapala	Iltapala	Iltapala
20.00	Ulkoilu-aika loppuu	Ulkoilu-aika loppuu	Ulkoilu-aika loppuu	Ulkoilu-aika loppuu	Ulkoilu-aika loppuu
22.00	Nukkumaan	Nukkumaan	Nukkumaan	Nukkumaan	Nukkumaan

Viikonloppuina ja koulun loma-aikoina päiväohjelma on hyvin erilainen, mutta silloinkin ohjelma on suunniteltua ja ennakoitavaa. Mikäli syytä muuhun ei ole, pyritään viikonloppuisin ja loma-aikoina tekemään jotain mukavaa, hyvää mieltä tuottavaa toimintaa. Loma-aikoina tehdään paljon päiväretkiä sekä mahdollisesti myös yön yli kestäviä retkiä niin lähialueille kuin kauemmaskin.

31.3.2021

Koulunkäynti

Missä sijaitsee?

Koulu sijaitsee samassa pihapiirissä kuin koulukodin osastotkin.

Miten koulua käydään?

Koulua käydään pääsääntöisesti klo 9.00–14.30 ja yhdessä luokassa opiskelee 4–6 nuorta. Luokassa on erityisluokanopettaja sekä koulunkäynninohjaaja. Jokaiselle nuorelle tehdään oma henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS), jonka mukaan nuori etenee opinnoissaan. Opetus on koulussa vuosiluokkiin sitomatonta.

Mikä koskettaa erityisesti vanhempia?

Koulunkäynti on tärkeä ja oleellinen osa nuoren hoitoa ja kasvatusta. Vanhemmilta toivotaan tukea, kannustusta ja kiinnostusta koulunkäyntiä kohtaan. Nuorella on kaksi kertaa vuodessa HOJKS-palaveri, johon toivotaan vanhempien osallistumista.

Miten voi olla yhteydessä opettajaan?

Opettajaan voi ottaa yhteyttä joko puhelimitse, Wilman tai sähköpostin kautta. Wilma-tunnukset saat mahdollisimman pian koulun alettua. Niillä pääset seuraamaan lapsesi koulunkäynnin sujumista ja voit laittaa viestiä opettajalle.

Yllä olevat kuvat: www.valtionkoulukodit.fi

Wilman osoite on: <https://valtionkoulukodit.inschool.fi/>.

Sähköpostiosoite on: etunimi.sukunimi@valtionkoulukodit.fi

31.3.2021

Perhetyö

Mitä perhetyö käytännössä on?

- ❖ **Kotisoittoja**, mikä tarkoittaa vähintään kerran viikossa tapahtuvaa soittoa, jossa tarkoituksena on vaihtaa kuulumisia ja ajatuksia sekä sopia mahdollisista kotiin menemisistä (aikataulut, kulkuneuvot, pelisäännöt jne.). Yleisimmin kotisoitto soitetaan keskiviikkoisin, mutta sovittaessa se voidaan soittaa myös muuna päivänä. Kerro osaston työntekijöille rohkeasti, milloin soitot sopisivat sinulle parhaiten.
- ❖ **Sovittuja perhetapaamisia joko koulukodin tiloissa, kotona tai jossain muualla.** Tapaamiseen osallistuu yleensä vanhempi / vanhemmat sekä omaohjaaja ja perhetyöntekijä, mutta tapaamisia on myös mahdollista pitää esim. vain perhetyöntekijän kanssa. Tapaamisessa voi olla nuori mukana tai se voidaan pitää ilman häntä. Mukana voi olla myös perheen muita jäseniä, kuten isovanhempi, täti, setä tms. Tärkeintä on, että tapaaminen palvelisi mahdollisimman hyvin juuri teidän perhettänne ja senhetkistä tilannetta.
- ❖ **Mahdollisuutta majoittua koulukodin perheasunnolla yksin, lapsen kanssa kahdestaan tai koko perheen voimin.** Koulukodissa on kaksi vierasasuntoa (erillisessä rivitalossa), jotka ovat perheiden käytössä sovitusti.

Mitä vanhemmilta toivotaan?

- ❖ **Omasta hyvinvoinnista huolehtimista.** Vanhemman voinnilla on suuri merkitys lapsen vointiin. Kun vanhempi voi hyvin, heijastuu se aina positiivisesti myös lapseen. Pidä siis itsestäsi huolta ja kerro mieltä painavista asioistasi koulukodin henkilökunnalle, lapsesi sosiaalityöntekijälle tai jollekin muulle luotettavalle henkilölle. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on auttaa myös sinua saamaan tarvittavaa apua ja tukea, joten kerro rohkeasti tilanteestasi.
- ❖ **Yhteistyön tekemistä.** Vanhemmat ovat ehdottomasti tärkeimmät ihmiset lapsen elämässä. Vanhempien mielipiteet, ajatukset ja toiminta vaikuttavat paljon siihen, miten lapsi pystyy asettumaan ja kiinnittymään koulukotiin ja sen arkeen. Kun vanhempi hyväksyy sijoituksen ja tekee henkilökunnan kanssa yhteistyötä, tulee todennäköisemmin parempi lopputulos kuin silloin, mikäli näin ei ole. Keskustellaan siis asioista, kerrotaan rehellisesti ajatuksista ja tapahtumista, pidetään kiinni yhteisistä sopimuksista.
- ❖ **Rohkeasti omien toiveiden ja ajatusten esittämistä.** Vanhempana olet lapsesi paras asiantuntija lapsen itsensä lisäksi.

31.3.2021

Raha-asioita

Vanhemmalle maksetaan...

- ❖ **luonapitokorvausta** siltä ajalta, kun lapsesi on luonasi esimerkiksi viikonloppuisin ja loma-aikoina. Luonapitokorvausta maksetaan 12 euroa päivältä eli koko viikonlopulta saat 36 euroa.
- ❖ **matkakorvausta**, mikäli sinua pyydetään koulukotiin neuvotteluun, perhetapaamiseen tms. tapaamiseen tai mikäli kanssasi on sovittu lapsesi kuljetuksista kodin ja koulukodin välillä. Matkakorvaus korvataan joko julkisen liikenteen mukaan tai mikäli julkinen liikenne ei ole mahdollista, maksetaan korvausta 0,20 e/km.
- ❖ **puhelinrahaa** 10 euroa kuukaudessa, mikäli sinä maksat lapsesi puhelinlaskun.
- ❖ **ruokarahat ja matkakorvaukset kuun 15. päivä.** Rahat maksetaan aina jälkikäteen eli esimerkiksi tammikuun kotona olemiset ja matkat maksetaan helmikuun 15. päivä.

Nuorelle maksetaan...

- ❖ **kuukausirahaa** 57 euroa kuukaudessa.
- ❖ **hygieniarahaa** 20 euroa (tytöt) / 15 euroa (pojat) kuukaudessa, mikäli nuori ostaa itse hygieniatarvikkeensa. Rahaa ei makseta kuitenkaan nuorelle, mikäli osastolta hoidetaan hänelle hygieniatarvikkeet tai mikäli nuori on karkumatalla (karkumatkan ajalta).
- ❖ **puhelinrahaa** 10 euroa kuukaudessa, mikäli nuori maksaa itse puhelinlaskunsa.
- ❖ **matkat** kodin ja koulukodin välillä.
- ❖ **vaaterahaa** 500 euroa / vuosi. Vaateostoksista sovitaan yhdessä omaohjaajan sekä vanhempien kanssa. Lisäksi nuorelle ostetaan **liikuntavaaterahaa** 200 euroa / vuosi.
- ❖ **kampaaja- ja parturikäynnit** sovitusti. Hiusten värjäämistä ei kuitenkaan makseta, vaan nuori joutuu tällaiset maksamaan itse.
- ❖ **henkilötodistus** eli passi tai henkilökortti, mikäli nuorella ei sellaista entuudestaan ole.

31.3.2021

Rajoitustoimenpiteet

Rajoitustoimenpiteistä on hyvä tietää:

- ❖ Rajoitustoimenpiteet ovat lastensuojelulain mukaisia toimia, joilla puututaan aina jollain tavalla lapsen perus- ja ihmisoikeuksiin. Kaikki rajoitustoimenpiteet perustuvat vahvasti lakiin ja niiden käytölle on oltava aina riittävät perustelut.
- ❖ Rajoitustoimenpiteitä käytetään nuoren itsensä tai muiden hengen, terveyden tai turvallisuuden turvaamiseksi. Niitä käytetään, kun muut keinot eivät ole enää riittäviä ja rajoituksen tekeminen on välttämätöntä. Kaikkien rajoitusten taustalla on oltava lapsen etu. Rajoitustoimenpiteitä ei käytetä koskaan rangaistuksena.
- ❖ Huoltajia pyritään kuulemaan / kysymään mielipidettä rajoitustoimenpiteestä ennen päätöksen tekemistä ja tämä ottamaan huomioon rajoituksen tarpeellisuutta ja sen vaikutusta arvioitaessa. Aina mielipiteen selvittäminen ei ole kuitenkaan mahdollista ennen rajoitustoimenpiteen toteuttamista. Tällöin mielipide kysytään jälkikäteen.
- ❖ Rajoitustoimenpiteen tarkka sisältö löytyy kirjallisesta rajoituspäätöksestä, joka lähetetään huoltajalle postitse. Päätöksestä löytyy mm. rajoituksen ajankohta ja kesto, toteuttamistapa, rajoituksen laajuus, toimenpiteen tekijät ja päätöksentekijä. Rajoituksista tiedotetaan vanhempia myös puhelimitse.
- ❖ Samanniminen rajoitus voi olla sisällöltään erilainen eli esimerkiksi rajoituksen laajuus tai toteuttamistapa voi vaihdella, vaikka rajoituksen nimi olisikin sama. Esimerkiksi: liikkumisvapauden rajoittamisella voidaan määrittää, että lapsi liikkuu koulukodin alueella ja sen ulkopuolella vain aikuisen / henkilökuntaan kuuluvan henkilön seurassa tai samannimisellä rajoituksella voidaan määrittää, että lapsi saa muuten liikkua vapaasti, muttei hän voi mennä kotiin.
- ❖ Rajoituksista on mahdollista valittaa. Valittaa voi koulukodin henkilökunnalle, sosiaalityöntekijälle sekä osasta rajoituksista myös hallinto-oikeuteen. Ohjeet valituksen tekemiseen löytyy kirjallisesta rajoituspäätöksestä. Jos olet rajoituksen välttämättömyydestä eri mieltä, kerro siitä rohkeasti koulukodin henkilökunnalle.

Seuraavalla sivulla on selitys jokaisesta rajoituksesta mahdollisimman selkokielellä. Kysy koulukodin henkilökunnalta rohkeasti rajoitustoimenpiteistä, mikäli jokin asia niissä mietityttää.

31.3.2021

LASTENSUOJELULAIN MUKAISET RAJOITUKSET

Henkilöntarkastus tarkoittaa yleensä lapsen päällä olevien vaatteiden sekä mukana olevien tavaroiden tarkastamista. Tarkastus tehdään, kun on syytä epäillä lapsella olevan hallussaan päihdyttäviä aineita tai muita kiellettyjä aineita tai esineitä, jotka voivat vaarantaa lapsen itsensä tai muiden henkeä, terveyttä tai turvallisuutta. Rajoituspäätökseen kirjataan, miten tarkastus on tehty. Yleisimmin nuorelta katsotaan mukana olleet tavarat ja taskut, tai tarkastus tehdään siten, että nuori vaihtaa näkösuojan takana vaatteet ja antaa päällä olleet vaatteet tarkistettavaksi.

Henkilönkatsastus tarkoittaa koulukodissa käytännössä puhalluskokeen tai virtsanäytteen ottamista. Katsastus suoritetaan, kun on vahva syy epäillä lapsen käyttäneen päihdyttäviä aineita. Virtsanäyte tutkitaan huumausaineiden osalta koulukodissa, mutta epäselvissä tilanteissa (esim. nuori kieltää päihteen käytön) näyte lähetetään vielä eteenpäin tutkittavaksi. Virtsanäyte otetaan valvotusti eli nuori virtsaa samaa sukupuolta olevan työntekijän läsnäollessa näytepurkkiin.

Aineiden ja esineiden haltuunotto tarkoittaa päihdyttävien aineiden, tupakkatuotteiden tai itselleen tai muille vaarallisten esineiden ja aineiden ottamista laitoksen haltuun määräajaksi. Haltuun voidaan ottaa myös esimerkiksi lapsen puhelin, mikäli se vaikuttaa lapsen kasvuun ja kehitykseen haitallisesti.

Omaisuuuden, lähetysten ja tilojen tarkastaminen ja lähetysten luovuttamatta jättäminen tarkoittaa lapsen oman huoneen, hallussa olevan omaisuuden tai lapselle osoitetun kirjeen, siihen rinnastettavan luottamuksellisen viestin tai lähetysten tarkastamista. Tarkastus tehdään, mikäli on vahva syy epäillä lapsella olevan hallussa päihdyttäviä aineita tai esineitä tai sellaisia aineita tai esineitä, jotka todennäköisesti vakavasti haittaavat lapsen oman tai toisten lasten turvallisuutta, henkeä, terveyttä tai sijaishuollon järjestämistä tai laitoksen yleistä järjestystä. Mikäli lapselta löytyy tarkastuksesta tällaisia aineita tai esineitä, otetaan ne laitoksen haltuun määräajaksi.

Liikkumisvapauden rajoitus eli LVR tarkoittaa lapsen vapaan liikkumisen rajoittamista. Rajoituksella voidaan määrittää esimerkiksi, että lapsi liikkuu koulukodin alueella ja sen ulkopuolella vain koulukodin henkilökunnan seurassa. Rajoitus asetetaan, mikäli lapsi toiminnallaan vaarantaa terveyttään ja kehitystään, esim. lähtemällä karkumatkalle, käyttämällä päihhteitä tai tekemällä rikoksia. Rajoitus asetetaan, mikäli se on välttämätöntä lapsen turvallisuuden suojelemiseksi häntä itseään vakavasti vahingoittavalta käyttäytymiseltä. Koulukodin henkilökunta voi tehdä 7 vuorokauden rajoituksen, jota sosiaalityöntekijä voi jatkaa maksimissaan 30 vuorokautteen saakka.

31.3.2021

Yhteydenpidon rajoitus eli YPR tarkoittaa sitä, että lapsen yhteydenpitoa tiettyyn henkilöön tai henkilöihin rajataan. Yhteydenpidon rajoittaminen voi pitää sisällään fyysisten tapaamisten rajoittamista, yhteydenpitovälineillä tapahtuvan yhteydenpidon rajoittamista tai esimerkiksi yhteydenpitolaitteiden haltuunottoa. Yhteydenpidon rajoitus asetetaan, mikäli yhteydenpito vaarantaa lapsen henkeä, terveyttä, turvallisuutta tai kehitystä tai, jos yhteydenpito vaarantaa lapsen sijaishuollon tarkoituksen tai, jos yhteydenpidon rajoittaminen on välttämätöntä vanhempien tai perheen muiden lasten tai laitoksen muiden lasten tai henkilöstön turvallisuuden vuoksi. Koulukodissa voidaan tehdä rajoitus maksimissaan 30 vuorokaudeksi ja tätä pidemmäksi aikaa rajoituksen voi tehdä sosiaalityöntekijä.

Kiinnipitäminen. Lapsesta voidaan joutua ottamaan kiinni häntä rauhoittaakseen, mikäli hän sekavan tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi todennäköisesti vahingoittaisi itseään tai muita ja kiinnipitäminen on lapsen oman tai toisen henkilön hengen, terveyden tai turvallisuuden välittömän vaarantumisen vuoksi taikka omaisuuden merkittävän vahingoittamisen estämiseksi välttämätöntä. Kiinnipito on luonteeltaan hoidollista ja se lopetetaan heti, kun se ei ole enää tarpeellista. Koulukodin henkilökunta on käynyt Avekki-väkivallan ennaltaehkäisy ja hallinta -koulutuksen.

Eristäminen. Lapsi voidaan eristää muista lapsista, mikäli hän on käyttäytymisellään vaaraksi itselleen tai muille tai, jos eristäminen on muusta erityisen perustellusta syytä lapsen hengen, terveyden tai turvallisuuden kannalta välttämätöntä. Eristäminen tapahtuu yleensä erillisessä, valvotussa tilassa eikä se saa jatkua yhtäjaksoisesti yli 12:tä tuntia tekemättä uutta päätöstä. Uudella päätöksellä rajoitus voi kestää maksimissaan 24 tuntia.

Luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttaminen. Kun lapsi on ollut karkuteillä koulukodista ja hän palaa takaisin koulukodin henkilökunnan hakemana, toteutetaan tätä rajoitustoimenpidettä. Lapselle voidaan tehdä henkilöntarkastus ennen kuljetusta ja kuljetuksen ajaksi lapselta voidaan ottaa aineita tai esineitä haltuun ja häntä voidaan pitää kiinni.

Erityinen huolenpito tarkoittaa erityistä, moniammatillista hoitoa ja huolenpitoa, jonka aikana lapsen liikkumisvapautta voidaan hänen hoitonsa ja huolenpitonsa edellyttämässä laajuudessa rajoittaa. Erityisen huolenpidon jakso (EHO) voidaan järjestää vakavan päihde- tai rikoskierteen katkaisemiseksi tai kun lapsen oma käyttäytyminen muutoin vakavasti vaarantaa hänen henkeään, terveyttään tai kehitystään. EHO-jakso on hyvin intensiivistä hoitoa, johon kuuluu mm. paljon yksilö- ja ryhmätyöskentelyä, lääkärin ja psykologin tapaamisia sekä tiivistä koulunkäyntiä. EHO-jakso voi kestää maksimissaan 30 vuorokautta, mutta sitä voidaan erityisen painavasta syytä jatkaa 60 vuorokaudella. Päätöksen erityisen huolenpidon jaksosta tekee sosiaalityöntekijä. Jotta lopullinen päätös EHO-jakson aloittamisesta voidaan tehdä, tulee lapsesta olla tehtynä hoito- ja kasvatushenkilöstön, sosiaalityöntekijän, psykologin ja lääkärin tekemät arviot EHO-jakson tarpeellisuudesta.

31.3.2021

Yhteystietoja

TÄLTÄ SIVULTA POISTETTU KAIKKI YHTEYSTIEDOT.

Alkuperäisessä versiossa tässä kohdassa olisi johtajan, vastaavien ohjaajien, nuorisopsykiatrin, psykologin, perhetyöntekijöiden, osastojen ja niiden tiiminvetäjien sekä koulun henkilökunnan yhteystiedot.

Jos haluat lähettää jollekin henkilöstöön kuuluvalle sähköpostia, voit lähettää sen osoitteeseen:
etunimi.sukunimi@valtionkoulukodit.fi

31.3.2021

Tutustumisen arvoisia sivustoja

- ❖ Täältä saat lisää tietoa koulukodeista:
 - Valtion koulukodit: www.valtionkoulukodit.fi

- ❖ Täältä saat lisää tietoa lastensuojelun liittyvistä asioista:
 - THL, Lastensuojelun käsikirja: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja>
 - Lastensuojeluinfo: www.lastensuojelu.info
 - Kasvatus- ja perheneuvonta ry: <https://suomenkasper.fi/lastensuojelu/vanhemmille>
 - Lastensuojelulaki: <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

- ❖ Täältä saat tukea, apua, vertaistukea:
 - Kasvatus- ja perheneuvonta ry: <https://suomenkasper.fi/lastensuojelu/vanhemmille> ja www.suomenkasper.fi/ylitseapp
 - Mannerheimin lastensuojeluliitto: <https://www.mll.fi/vanhemmille/>
 - Kamalat äidit ry: <https://ywca.fi/kamalat-aidit/>
 - Suomen mielenterveysseura ry: <https://mieli.fi/fi/tukea-ja-apua/vertaistukiryhmat>
 - Miessakit ry: <https://www.miessakit.fi/toimintamuodot/>

LÄHTEET

- ❖ Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. <http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- ❖ Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/>
- ❖ Valtion koulukodit <https://valtionkoulukodit.fi/>

OPPAAN TEKIJÄNÄ

Paula Nordström, 2021

